

ZPRÁVA Z EVALUACE

PROJEKTŮ ZAHRANIČNÍ ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE

ČESKÉ REPUBLIKY S

MOLDAVSKEM

Zpracování koncepce odpadového hospodářství s cílem snížení negativních dopadů na kvalitu vod v regionu Leova

Project No. RP/2/2007

Realization of Waste Management Concept with the Objective of Reducing Negative Impacts on Water Quality in the Leova Region

**Stará ekologická zátěž Iargara
odstranění ropného znečištění**

Project No. RP/14/2006

**Old Environmental Burden Iargara
Remediation of Oil Contamination**

EVALUATION REPORT
PROJECTS OF INTERNATIONAL DEVELOPMENT COOPERATION OF
THE CZECH REPUBLIC WITH
MOLDOVA

Únor / February 2011

Evaluation team:

Technical consultants: Ing. **Jiří Klicpera**, CSc. (Leova), Mgr. **Jiří Pištora** (Iargara);
Lead Evaluator: **Radka Bzonková**, Dr.phil.

Obsah

Shrnutí.....	3
Stručný popis projektů:	3
Stará ekologická zátěž Iargara – odstranění ropného znečištění. Project No. RP/14/2006 – dále jen „Iargara”	3
Zpracování koncepce odpadového hospodářství s cílem snížení negativních dopadů na kvalitu vod v regionu Leova. Project No. RP/2/2007 – dále jen „Leova“	3
Kontext a účel evaluace	3
Hlavní zjištění a závěry:	4
Hlavní doporučení pro další aktivity zahraniční rozvojové spolupráce ČR v Moldavsku, seřazena dle důležitosti:	5
Executive summary	6
Brief summary of the projects	6
Old Environmental Burden Iargara - Remediation of Oil Contamination	6
Realization of Waste Management Concept with the Objective of Reducing Negative Impacts on Water Quality in the Leova Region.....	6
Context and purpose of the evaluation.....	6
Main conclusions, recommendations and lessons learned	7
Recommendations.....	8
Úvod	9
Účel evaluace.....	9
Hlavní zadání pro evaluaci.....	9
Stará environmentální zátěž Iargara, odstranění ropného znečištění. Project No. RP/14/2006 – dále jen „Iargara”	9
Zpracování koncepce odpadového hospodářství s cílem snížení dopadů na kvalitu vod v regionu Leova. Project No. RP/2/2007 – dále jen „Leova“	9
Metodologie	9
Dvě úrovně evaluace.....	9
Sběr dat a evaluační metody.....	10
Sběr dat a jejich analýzy v chronologickém pořadí:	10
Popis projektů a jejich rozvojového kontextu.....	11
Iargara.....	11
Leova	12
Závěry – zodpovězení otázek z ToR:	14
Doporučení pro příští aktivity zahraniční rozvojové spolupráce ČR v Moldavsku:.....	21
Aktivity k posílení přínosu projektu	21
Technická doporučení k posílení přínosu projektu:.....	21
Návrhy pro budoucí vytváření projektů, implementaci a monitoring	22
Návrhy na posílení vlastnictví projektu, management možných rizik, lepší udržitelnost	22
Přílohy.....	24
1. Itinerář cesty a seznam schůzek v Moldavsku 16. – 25. ledna 2011	24
2. Poznatky ze setkání s osobami během cesty v Moldavsku	26
3. Seznam schůzek a telefonických konzultací evaluačního týmu v ČR	30
4. Seznam prostudovaných dokumentů	30
5. Mapa s lokalizací zájmové oblasti	31
6. Evidence příjmu odpadů za rok 2010 ve městě Leova	32
7. ToR evaluace	33

Shrnutí

Stručný popis projektů:

Stará ekologická zátěž Iargara – odstranění ropného znečištění. Project No. RP/14/2006 – dále jen „Iargara“

Projekt byl zaměřen na jednu z největších ekologických havárií na území Moldavska, ke které došlo dlouhodobými úniky ropných látek v důsledku nedostatečného zabezpečení nádrží ve skladu pohonných hmot a nevhodné manipulaci se závadnými látkami v dalších průmyslových objektech v městě Iargara. Následkem bylo rozsáhlé a dlouhodobé znečištění zejména podzemních vod a znehodnocení individuálních zdrojů zásobování obyvatelstva pro pitné i užitkové účely.

Cíle projektu byly (a) zhodnotit rozsah znečištění, (b) navrhnout a pilotně ověřit konkrétní sanační opatření, (c) zvýšit povědomí o preventivních a nápravných opatřeních odborné veřejnosti i obyvatel. Projekt byl zahájen v roce 2006 a byl ukončen v roce 2009.

Zpracování koncepce odpadového hospodářství s cílem snížení negativních dopadů na kvalitu vod v regionu Leova. Project No. RP/2/2007 – dále jen „Leova“

Cílem projektu bylo vytvořit podmínky pro zavedení funkčního systému nakládání s odpady jako pilotního projektu s jeho následnou aplikací v dalších regionech Moldavska. V první fázi projektu byla provedena komplexní analýza současného stavu nakládání s odpady podpořená místním šetřením a průzkumnými pracemi. V druhé fázi byla vypracována koncepce odpadového hospodářství, od které odvíjelo navržené způsobu sanace a rekultivace pro současné skládky odpadu a realizace navazujícího demonstračního projektu sanace a rekultivace vybrané skládky, včetně realizace doplňujících demonstračních projektů. Ve třetí fázi projektu došlo k úpravě cílů a k přechodu na hlavní aktivitu – vybudování jednoduché nové a sanaci staré nevyhovující skládky na břehu řeky Prut. Stará skládka byla sanována s ohledem na svou vnitřní nezabezpečení jednoduchým způsobem – byla urovnána a zavezena zeminou. Nová oplocená skládka byla vybudována mimo záplavové území řeky Prut. Ve městě byla provedena široká vysvětlovací kampaň k problematice třídění odpadů, hlavní směr byl veden na školní mládež. Projekt byl zahájen v roce 2007 a byl ukončen v roce 2009. Na základě tohoto projektu rozpracovává starosta města Leova G. Fosca se starosty dalších osmi jihomoldavských měst koncepci odpadového hospodářství pro tento region.

Kontext a účel evaluace

Účelem této evaluace je získat podkladové informace pro rozhodovací procesy Ministerstva zahraničních věcí, České rozvojové agentury a Rady pro ZRS při dalších aktivitách české zahraniční rozvojové spolupráce ČR, především v oblasti ochrany životního prostředí v Moldavsku.

Hlavní zjištění a závěry:

Tabulka účinnosti projektu

	Iargara - odstranění staré ekologické zátěže, osvěta	Leova – skládka a sběrný dvůr na tříděný odpad, školící aktivity	Srovnání - Závěry
Změny	Ano	Ano	Nutnost reagovat pružněji na změny oproti očekávání (u realizátorů i zadavatelů projektu)
Výstupy – Cíle	V souladu	V souladu	Dobrá schopnost plánování v rámci technického řešení projektu
Kvalita zpráv, odraz reality ve zprávách donorům	Výborná	Výborná	Podrobná a kvalitní dokumentace, komunikace s donorem
Náročnost technického řešení v rámci místních podmínek ¹	Vysoká	Průměrná až nízká	Náročnost technického řešení nemá přímý vliv na úspěšnost projektu a jeho udržitelnost
Udržitelnost	Velmi nízká	Vysoká	Udržitelnost není přímo závislá na technickém řešení projektu, ale v podmínkách Moldavska zejména na schopnosti zajistit budoucí provozní financování projektu
Good governance : prvky demokratické dobré správy věcí veřejných	Nízká	Dobrá	Přímé zapojení veřejnosti a samosprávy je pozitivním prvkem, který přímo ovlivňuje udržitelnost projektu

¹ Náročností místních podmínek se rozumí komplex otázek spojený s kvalifikovaností obsluhy zařízení, zajištěním technických záležitostí (například jiné technické norma pro elektrická zařízení), vlivy místních zvyklostí nebo náboženství, , politické stability apod.

Hlavní doporučení pro další aktivity zahraniční rozvojové spolupráce ČR v Moldavsku, seřazena dle důležitosti:

1. Doporučujeme **přímé zapojení místních samospráv do projektu**, například kofinancováním nebo poskytnutím pracovní síly v době realizace projektu. Co nejbližší spolupráce s místní samosprávou může silně ovlivnit udržitelnost projektu po jeho ukončení. /doporučení pro ČRA/

2. Doporučujeme **přímé zapojení místních firem do projektu**, čímž by se mohla již během realizace projektu docílit budoucí větší udržitelnost projektu. Komerční aktivity, navazující na projekt a rozvíjející hlavní myšlenku projektu, mohou vést také ke zlepšení udržitelnosti po ukončení a předání projektu partnerské zemi. /doporučení pro ČRA, realizátory, ZÚ (obchodně-ekonomický úsek)/

3. Doporučujeme **pozměnit fázování monitoringu**. Po první přípravné fázi projektu (průzkum problematiky a ověření skutečného stavu v terénu) by měl proběhnout **technický odborný monitoring** na místě realizace. Teprve po posouzení a doporučení upřesněného postupu projektu technickým odborníkem by měla začít druhá fáze projektu, tedy jeho samotná realizace. Do realizační fáze projektu by měla být vždy přímo zapojena místní samospráva (například kofinancováním či poskytnutím pracovní síly apod). /doporučení pro ČRA/

4. České projekty potřebují **silnější medializaci v Moldavsku**, a to jak na úrovni místní (práce s médií v místech realizace projektu), tak i na úrovni regionální a zejména celostátní (prezentace výsledků zahraniční rozvojové spolupráce ČR v Kišiněvě a pro státní média). Silnější medializace by měla probíhat směrem k místní samosprávě, obyvatelům města/vesnice, médiím, celostátním institucím (ministerstvo životního prostředí) a mezinárodním donorům v cílové zemi. Doporučujeme vložit povinnost medializace do smlouvy ČRA s realizátory. Doporučujeme ČRA ve spolupráci s MZV nechat si vypracovat mediální strategii, jak projekty popularizovat v cílových zemích. Tuto strategii by pak bylo vhodné prosazovat v součinnosti s ZÚ v cílové zemi a realizátory. /doporučení pro ČRA, MZV, ZÚ, realizátory/.

The views expressed herein are those of the authors and do not necessarily reflect the views of the United Nations.

Executive summary

Brief summary of the projects

Old Environmental Burden Iargara - Remediation of Oil Contamination

(hereinafter referred to as „Iargara“)

The project was focused on one of the largest environmental accidents in the territory of Moldova. This long-term accident was a result of inadequate security in the fuel storage tanks and inopportune handling with harmful substances in industrial areas in Iargara. This caused extensive and long-term groundwater contamination and the degradation of individual sources of water supply both for drinking and public utility purposes.

Project goals were (a) to evaluate the extent of contamination, (b) to project and verify the specific remediation methods, (c) to increase awareness of preventive and corrective methods to the public and professional people. The project was launched in 2006 and was completed in 2009.

Realization of Waste Management Concept with the Objective of Reducing Negative Impacts on Water Quality in the Leova Region

(hereinafter referred to as „Leova“)

As a target of the project was determined the creation of conditions for introducing a functional waste management system (as a pilot program) with following application to other Moldavian regions. At the first phase was provided a complex analysis of current status of Waste Management, supported by local investigation and trial evaluation in the town. At the second phase was elaborated a Town Waste Management system concept, from that was projected sanitation and reclamation works on the old Dump Site and following specimen program. At the third phase of the project a target was changed and a new main activity was created – construction works on the new Dump Site, and old Dump Site on the Prut River left riverbank sanitation. The old dump has been reclaimed (for its specific internal structure) only by a simple way – surface has been arranged and covered by soil. The new fenced Dump was constructed out of flooding area of EU bordering Prut River. In the Town a large-scale awareness-raising campaign has been provided on the issue of waste sorting, the main target group being school children. The Project started in 2007 and finished in 2009. A mayor of city Leova G. Focsa works on a follow up activity of this Czech project with other mayors of eight cities in southern Moldova. They work out a Regional Waste Management Plan together.

Context and purpose of the evaluation

This evaluation was undertaken taking into consideration the OECD-DAC Criteria for Evaluating Development Assistance, the UNDP Evaluation Policy and the Ethical Code of Conduct for UNDP Evaluations. This evaluation was initiated by the UNDP Regional Centre for Europe and CIS in Bratislava on behalf of the Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic.

The principal purpose of this evaluation was to obtain information that will guide decision-making on upcoming interventions of IDC CZ in the country and sector concerned, i.e. Moldova and environmental protection. Findings of this evaluation will be used by the MFA CZ, working together with the Ministry of the Environment, Czech Development Agency, as well as other members in the Council on International Development Cooperation (the so-called “Rada pro ZRS”).

Main conclusions, recommendations and lessons learned

Matrix of the project impact and effectiveness

	Iargara – Remediation of long-term groundwater contamination	Leova – Introducing of the functional waste management system	Comparison and Conclusions
Changes in a project	Yes	Yes	Need of better and quicker reactions on changes (on the side of implementing organizations and submitters too)
Outputs - Outcomes	In accordance	In accordance	Good ability of planning on the level of technical solution of the project
Quality of reports, Reflection of reality in documentation	Excellent	Excellent	Good communication with a donor, detailed reports of a good quality
Technical intensity comparing to local conditions ²	High	Average-Low	The technical intensity of the project has no direct impact on effectiveness and sustainability of the project
Sustainability	Very Low	High	Sustainability depends directly not on a technical solution of a problem, but in the conditions of Moldova much more on ensuring of future operational functioning of the project.
Good governance	Low	Good	Direct engagement of the local government is a positive factor directly influencing sustainability of a project

² “Local conditions” means complex of conditions as people qualifications, technical conditions, i.e. electrotechnic norms, local customs, religion, nationality, political situation...etc.

Recommendations

1. Our team recommends **direct engagement of local government into the project.** (Through co-financing or offering manpower): /Czech Development Agency/
2. Our team recommends **direct engagement of local firms and companies into the project.** Following commercial activities, developing the main purpose of a project, could strengthen future sustainability. / Czech Development Agency, implementing organizations, Embassy of CZ/
3. Our team recommends to **change monitoring.** A technical and expert monitoring should take place after finishing of a first preparatory phase of a project. Only after such expert specification should start implementation of the project. Local government should be directly engaged into the realization. /Czech Development Agency/
4. Czech development projects need to **pay more attention to the work with mass-media in Moldova.** Czech development activities should be presented in local, regional and nationwide mass-media. Other international donors should be aware of Czech activities in the region. Our team recommends including of an obligation to working with mass-media into the contract between ČRA and realizers. We recommend to the ČRA to work out a medial strategy for better presentation of Czech development projects in Moldova and other countries. /Czech Development Agency, Czech Ministry of Foreign Affairs, , Embassy of CZ, implementing organizations/

The views expressed herein are those of the authors and do not necessarily reflect the views of the United Nations.

Úvod

Účel evaluace

Účelem této evaluace je získat podkladové informace pro rozhodovací procesy Ministerstva zahraničních věcí, České rozvojové agentury a Rady pro ZRS při dalších aktivitách zahraniční rozvojové spolupráce ČR, především v oblasti ochrany životního prostředí v Moldavsku.

Hlavní zadání pro evaluaci

Evaluace si kladla za úkol zhodnotit míru dosažení projektových cílů a jejich udržitelnost. Na základě pozorování a zkušeností evaluátorů byly zodpovězeny otázky, definované v ToR a byla vytvořena doporučení pro další možné aktivity v rámci zahraniční rozvojové spolupráce ČR v zahraničí.

Stará ekologická zátěž Iargara, odstranění ropného znečištění. Project No. RP/14/2006 – dále jen „Iargara“

Cíle projektu byly (a) zhodnotit rozsah znečištění, (b) navrhnout a pilotně ověřit konkrétní sanační opatření, (c) zvýšit povědomí o preventivních a nápravných opatřeních odborné veřejnosti i obyvatel. Projekt byl zahájen v roce 2006 a na základě dodatku č. 2 smlouvy ze dne 11.4.2008 byl ukončen v roce 2009.

Zpracování koncepce odpadového hospodářství s cílem snížení dopadů na kvalitu vod v regionu Leova. Project No. RP/2/2007 – dále jen „Leova“

Cílem projektu bylo vytvořit podmínky pro zavedení funkčního systému nakládání s odpady jako pilotního projektu s jeho následnou aplikací v dalších regionech Moldavska. Projekt byl zahájen v roce 2007 a byl ukončen v roce 2009.

Metodologie

Předložená metodologie vychází z ověřitelného sběru dat, který je založen na nezávislém, objektivním a otevřeném výběru informací a dotazovaných. Tato metodologie zkoumá každý z českých projektů zahraniční rozvojové spolupráce ČR v Moldavsku na dvou úrovních: 1. Analyzuje konkrétní přínosy projektu. 2. Hodnotí tyto projekty ze širšího sociálního, kulturního a ekonomického hlediska. Tato komplexní analýza vyústila v závěry a doporučení ohledně příštího působení zahraniční rozvojové spolupráce ČR v regionu.

Jazyky používané při hodnocení: ruština, angličtina, moldavština s pomocí překladatele

Dvě úrovně evaluace

A. Evaluace konkrétních přínosů projektů, založená na matici logického rámce a ověření toho, jak dalece splnily výstupy očekávané cíle.

B. Evaluace projektů ze sociálního, kulturního a ekonomického hlediska, spočívající ve srovnání analýzy dlouhodobého vývoje situace v regionu před začátkem projektů a tabulkou účinnosti realizovaných projektů. Toto srovnání dává možnost přesnějšího určení udržitelnosti projektu v dalších letech. V tomto typu evaluace je nutné dobře se připravit pomocí studia všech dostupných materiálů před začátkem evaluace a poté vnímat co nejvíce detailů v Moldavsku. Při této širší evaluaci je nezbytné udržet vyváženost mezi posuzováním pozorovaných detailů a vyvozováním obecných závěrů.

Sběr dat a evaluační metody

Použitá evaluace kombinuje dva typy sběru dat:

A. Kvantitativní metody: sběr konkrétních dat. Spolu se sektorovými odborníky jsme postupovali ve dvou fázích:

Zaměřili jsme se na **nepřímý sběr dat**: studium podkladů, projektové dokumentace, strategických dokumentů k rozvojové spolupráci apod. Provedli jsme i průzkum v internetu a dostupné literatury, která se danou problematikou zabývá. Zaměřili jsme se také na podobné projekty, které byly v regionu realizovány nebo byly realizovány v podobných podmínkách.

Poté jsme použili metodu **přímého sběru dat: rozhovory** s účastníky projektu v České republice i v Moldavsku. Byly vypracovány otázky, které zahrnovaly technické a jiné oblasti, a pomocí těchto otázek jsme shromažďovali data přesnou formou. Tyto otázky jsme předali zadavateli naší práce – UNDP ve Vstupní zprávě. Důležitým nástrojem při evaluaci byla metoda přímého sběru dat - **pozorování**. Pozorování a rozhovory během naší cesty po Moldavsku jsou nástroje, které jsme použili k ověření předpokladů ze vstupní zprávy.

B. Kvalitativní metody: **Analýza** nashromážděných dat s důrazem na porozumění významu projektu v existujícím sociálním, kulturním a ekonomickém prostředí země, regionu, města, vesnice. Tato analýza širšího kontextu projektu dala evaluátorům lepší šanci zhodnotit úspěšnost projektu, schopnost realizátorů vypořádat se s nečekanými problémy, jako je například měnící se politická situace apod. Otázky z ToR jsme zodpověděli po provedení kvalitativní analýzy všech neprojektových, externích elementů. Dospěli jsme tak k obecnějším závěrům a doporučením, které zapadají do místního sociálního, ekonomického a kulturního prostředí.

Sběr dat a jejich analýzy v chronologickém pořadí:

1. Vývojový trend před začátkem realizace projektu – Hlavní evaluátorka + sektoroví odborníci

Určili jsme společná **sociální kritéria**, která jsou důležitá pro úspěšnost projektu. Průzkum a studium materiálů jsme zaměřili na kritéria, obecně používaná ODA (Overseas Development Administration: Lifehoods, Resources, Knowledge, Rights and Ecology). Zkoumali jsme situaci a tendence vývoje vybraných sociálních kritérií před začátkem realizace českých projektů. Shromážděná data jsme zanalyzovali do analýzy sociálních kritérií důležitých pro české projekty. /Závěry této analýzy jsou k nahlédnutí u zadavatele naší práce – UNDP ve Vstupní zprávě/.

2. Určení úspěšnosti aktivit – Hlavní evaluátorka + sektoroví odborníci

Srovnali jsme plánované aktivity a skutečné výstupy projektu. Toto srovnání nám umožnilo zhodnotit úspěšnost aktivit v rámci projektu, ve vztahu k projektovým cílům.

3. Vstupní evaluační zpráva – Hlavní evaluátorka

Vstupní evaluační zpráva byla vytvořena na základě nepřímého sběru dat (rešerše v knihovnách, studium podkladových materiálů, průzkum v internetu) a přímého shromažďování dat (rozhovory s účastníky realizace projektů v ČR). Tato data jsme shromáždili v dotaznících a analyzovali dohromady s vývojovou analýzou a výstupy projektu. Vstupní evaluační zpráva obsahovala shrnutí našich dosavadních nálezů a hypotetické odpovědi na otázky z ToR, které měly být ověřeny či vyvráceny během naší cesty do Moldavska. /Vstupní zprávu jsme prezentovali referenční skupině na Ministerstvu zahraničních věcí dne 21. 12. 2010/

4. Pozorování – Hlavní evaluátorka + sektoroví odborníci

Během naší cesty do Moldavska byla použita převážně metoda přímého sběru dat: rozhovory a pozorování. Pozorování našemu týmu umožnilo přehodnotit, potvrdit či upravit hypotetické odpovědi ze vstupní evaluační zprávy.

5. Konečná tabulka účinnosti a efektivity projektu – Hlavní evaluátorka + sektoroví odborníci
Tato tabulka je nejjednodušší vizualizací našich závěrů a popisuje výsledky projektů s ohledem na specifický čas, místo a sociálně-kulturní situaci Moldavska. Výstupy projektu, podložené pozorováním, byly analyzovány ve vztahu k určeným sociálním kritériím a externímu ovlivňování projektu (politické, sociální změny). Techničtí poradci dodali **konkrétní technické závěry a doporučení** (možnosti alternativních metod, efektivita vynaložených prostředků, úspěšnost strategií apod.) Hlavní evaluátorka pak **obecná doporučení**, týkající se realizace projektů v daném sociálním, politickém a kulturním prostředí a odhadu udržitelnosti projektů.

6. Konečná evaluační zpráva – Hlavní evaluátorka + sektoroví odborníci
Před konečnou evaluační zprávou jsme srovnali hypotézy ze vstupní zprávy a závěry z pozorování v Moldavsku. Evaluační zpráva dodává konkrétní technické závěry či doporučení a také obecná doporučení k aplikaci zahraniční rozvojové spolupráce ČR v Moldavsku. Konečná evaluační zpráva se zaměřila na udržitelnost projektů a na zodpovězení otázek definovaných v ToR.

Popis projektů a jejich rozvojového kontextu

Iargara

V rámci programu rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Moldavskou republikou na léta 2006 – 2010 „Zásady zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu ČR do EU“ byla jako jedna z priorit definována podpora odstraňování starých ekologických zátěží. V rámci této priority byl sdružením Iargara (MERCED, a.s. a DEKONTA, a.s.) v letech 2006 až 2009 realizován projekt „MOLDAVSKO – Stará ekologická zátěž Iargara – odstranění ropného znečištění“.

Projekt je zaměřen na jednu z největších ekologických havárií na území Moldavska, ke které došlo dlouhodobými úniky ropných látek v důsledku nedostatečného zabezpečení nádrží ve skladu pohonných hmot a nevhodné manipulaci se závadnými látkami v dalších průmyslových objektech v městě Iargara. Následkem bylo rozsáhlé a dlouhodobé znečištění zejména podzemních vod a znehodnocení individuálních zdrojů zásobování obyvatelstva pro pitné i užitkové účely. Moldavské Ministerstvo životního prostředí a přírodních zdrojů přiznalo problému znečištění podzemní vody ve městě Iargara nejvyšší prioritu.

Pro splnění cílů projektu byly postupně realizátorem provedeny níže uvedené aktivity:

- provedení průzkumu znečištění zemin a podzemních vod
- vybudování vrtů pro monitorovací a sanační systém
- pilotní pokus biodegradace zemin (zemina z lokality Elevatorul, 2007 – 2008)
- zpracování analýzy rizik
- instalace sanačních stanic
- provoz hydraulické sanace podzemní vody (okolí Agromontáže od 06/2007, v prostoru Elevatorul od 06/2008)
- průběžný monitoring vývoje znečištění podzemních vod
- sledování parametrů přirozené atenuace a dalších ukazatelů
- školení místních specialistů, osvětová činnost

Vzhledem k přetrvávajícímu znečištění podzemní vody ropnými látkami (až desítky centimetrů fáze na hladině) je zřejmé, že pro snížení masivní kontaminace podzemních vod (dosažení přijatelného stavu z hlediska zdravotních rizik pro obyvatele) je nutné v sanačních opatřeních pokračovat i v následujících letech.

Ve spolupráci s pracovníky Institutu geologie a seismologie byl připraven projekt prací pro roky 2010-2011, který je podkladem pro žádost o finanční podporu z moldavských ekologických fondů pro zajištění provozu sanačního systému ve městě Iargara.

Do současné doby však v důsledku přetrvávající nečinnosti představitele státní správy města Iargara nebyl projekt předložen žádným institucím, které by mohly potenciálně zajistit financování projektu v dalších letech ani vyčleněny finanční prostředky z ročního rozpočtu města (cca 4 miliony Lei).

V důsledku uvedeného stavu nebyl provoz sanačního systému v roce 2010 zprovozněn a jeho zprovoznění se ani v roce 2011 nejeví jako reálné.

V rámci evaluační mise byly ve spolupráci s místním vyškoleným pracovníkem ověřen stav technologických celků a jejich rozvodů, vybraných hydrogeologických vrtů a provedeno měření za účelem zjištění přítomnosti/měření stavu fáze na hladině podzemní vody.

Z provedených měření vyplývají dílčí závěry:

- při jižní hranici lokality Neftěbáz byla ověřena mocnost fáze v monitorovacích vrtech v mocnostech 2 – 12 cm (při realizaci prací byly kontrolovány objekty dlouhodobě podlimitní); lze tedy předpokládat další nekontrolovatelné rozšíření kontaminace podzemních vod ve směru jejich odtoku (jižním až jihojihozápadním směrem)
- v oblasti nátoky podzemních vod do areálu Agromontáž je výskyt fáze setrvalý
- v prostoru areálu byl ověřen cca 4 násobný nárůst fáze na hladině podzemní vody oproti stavu dokumentovanému v posledním roce sanačních prací (2009)
- v jižním předpolí areálu Agromontáž byly dokumentovány nárůsty fáze na hladině podzemních vod cca na 2 násobnou hodnotu
- lze tedy obdobně jako v lokalitě Neftěbáz předpokládat další nekontrolovatelné rozšíření kontaminace podzemních vod ve směru jejich odtoku (jižním až jihojihozápadním směrem) a další znehodnocení dosud nezasazených zdrojů individuálního zásobování

Za období 2007-2009 bylo na lokalitě Agromontáž odloučeno 3705 litrů ropných látek a na lokalitě Elevatorul (2008-2009) 810 litrů ropných látek.

Orientačně lze odhadovat, že realizovaná nápravná opatření v letech 2006 až 2009 přispěla k celkovému řešení sanace podzemních vod v prvních desítkách procent (10-20%) předpokládaného objemu prací vztaheného k odstranění fáze ropných uhlovodíků z hladiny podzemní vody. Technologické celky a rozvody nevyžadují významnějších úprav a jsou připraveny k provozu. V závěru roku 2009 po ukončení sanačních prací bylo odcizeno několik ponorných čerpadel, současný počet čerpadel je pro obnovení hydraulické sanace dostatečný, vyškolený technický personál je schopen sanační opatření uvést do provozu v nastavení z roku 2009.

Leova

Záměrem projektu bylo provedení koncepčních aktivit, které měly přispět k eliminaci následků rostoucí produkce odpadů na zdraví občanů a životní prostředí s cílem snížení negativních dopadů na kvalitu vod v regionu Leova. Aktivita byly soustředěny na podporu vytvoření efektivního a ekonomicky reálného systému nakládání s odpady v regionu Leova.

V první fázi projektu byla provedena komplexní analýza současného stavu nakládání s odpady podpořená místním šetřením a průzkumnými pracemi.

Z analytické části pak vycházela koncepční činnost, jejímž prvotním krokem bylo vypracování metodiky pro vytváření koncepcí nakládání s odpady na úrovni regionu s možností aplikace do dalších regionů v Moldavsku. V druhé fázi byla vypracována koncepce odpadového hospodářství, od které se odvíjelo navržení způsobu sanace a rekultivace pro současné skládky odpadu a realizace navazujícího demonstračního projektu sanace a rekultivace vybrané skládky, včetně realizace doplňujících demonstračních projektů. Vypracovaná koncepce doplněná o program odpadového hospodářství regionu Leova se stala základem pro definování konkrétních projektů, které by v řešeném regionu měly hrát klíčovou roli při realizaci snah vedoucích ke zlepšení situace v odpadovém hospodářství a kvalitě vod.

Velmi významnou a zásadní součástí projektu jsou vždy osvětové a školicí činnosti zaměřené nejen na regionální, ale rovněž na národní úroveň. Osvěta a školicí činnost probíhala paralelně s realizací koncepční části projektu. Vzdělávací aktivity byly zaměřeny podle zkušenosti z mnoha jiných projektů především na školní mládež. Při návštěvě gymnasia byly v náhodně vybrané třídě ověřeny výsledky vzdělávacích aktivit a byla konstatována dobrá úroveň znalostí žáků.

Vytříděné složky odpadů jsou odděleně sbírány, ukládány a předávány k dalšímu zpracování. Počet tříděných složek se bude postupně zvyšovat podle toho, jak bude možno zajistit jejich zpracování.

V třetí fázi projektu došlo k úpravě cílů a k přechodu na hlavní aktivitu – vybudování jednoduché nové a sanaci staré nevyhovující skládky na břehu řeky Prut. Stará skládka byla sanována s ohledem na svou vnitřní nezabezpečení jednoduchým způsobem – byla urovnána a zavezena zeminou. Byly zde vysázeny stromy, ale jednak z důvodu vývinu skládkového plynu s obsahem sulfanu, jednak z důvodu nedodržení potřebných termínů k výsadbě, stromy z převládající části zahynuly během prvního roku.

Cílem projektu bylo **vytvořit podmínky** pro zavedení funkčního systému nakládání s odpady jako pilotního projektu s jeho následnou aplikací v dalších regionech Moldavska. Definovány byly hlavní výstupy projektu:

- 1) Analýza současné situace v oblasti nakládání s odpady v regionu Leova, s důrazem na možnosti potenciálního vlivu na podzemní a povrchové vody a obecně negativních vlivů na životní prostředí,
- 2) Navržení koncepce nakládání s odpady v regionu Leova,
- 3) Navržení způsobu sanace a rekultivace pro současné skládky odpadu,
- 4) Školení a osvěta k tématu projektu a možností využití v dalších oblastech Moldávie,
- 5) Demonstrační projekt sanace, rekultivace vybrané skládky a založení nové skládky.
- 6) Navržení metodiky pro plánování v OH na regionální úrovni,
- 7) Navržení programu odpadového hospodářství regionu Leova,
- 8) Definování konkrétních projektů – včetně vybudování sběrného dvora
- 9) Návrh a realizace dalších demonstračních projektů.

Po návštěvě nově založené skládky SALUBR-LEOVA bylo možno konstatovat, že skládka je oplocena, řádně označená a v provozu a její stav a vybavení odpovídá projektu a předané dokumentaci. Podle našeho průzkumu v terénu je provoz skládky v souladu s původní dokumentací, není upraven žádným jiným místním předpisem ani zákony. Provozní doba je pravidelná a v noci a mimo provozní dobu je skládka hlídána, k dispozici jsou hasicí přístroje. Starší buldozer měl v době naší návštěvy poruchu na pásech, nějaký čas již nepracuje a nezhuťňuje nově ukládané odpady. Odpady jsou nyní ukládány nahodile, zřejmě podle momentálního přístupu, protože zde není vnitřní zpevněná komunikace vedoucí ke

skládkovým sektorům. Hluboké bláto zde prakticky znemožňuje pohyb všech vozidel. Podle informace primátora města je již zajišťován nový buldozer Iveco a nakladač. Oplocení, odvodnění a ostatní stavební objekty jsou v pořádku a jsou provozovány.

Závěry – zodpovězení otázek z ToR:

1. Do jaké míry se témata projektů, včetně výběru cílů, ukázala relevantní pro rozvoj Moldavska, konkrétně jeho environmentální složku?

Iargara

Pro zhodnocení významu projektu je nutné především vycházet z priorit Moldavské republiky, kde jedním z hlavních cílů je zlepšení dostupnosti a zásobování nezávadnou vodou. V rámci programu rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Moldavskou republikou na léta 2006 – 2010 byla jako další z priorit definována podpora odstraňování starých ekologických zátěží.

Pro obě uvedené priority Moldavské republiky lze najít jeden společný jmenovatel – ochranu jakosti podzemních vod, které jsou významným prvkem pro sociální i ekonomický rozvoj země a nejdůležitějším zdrojem vod pro hromadné i individuální zásobování obyvatelstva pitnou vodou.

Projekt zaměřený na odstranění staré ekologické zátěže – ropného znečištění podzemních vod v katastrálním území města Iargara lze tedy jednoznačně kategorizovat jako projekt plně korespondující s prioritami a ekologickou koncepcí země příjemce. Z úhlu pohledu místních lidí (náhodně vybraný vzorek obyvatel) je však nutno konstatovat, že pro řadu obyvatel žijících mimo území města primárně či sekundárně postiženého masivní kontaminací podzemních vod je v současné době realizace nápravných opatření směřujících k odstranění ekologických zátěží méně důležitá, než jiné viditelné problémy každodenního života –nedostatečné/nezpevněné komunikace, rozvody inženýrských sítí, absence kvalitní pitné vody).

Leova

V dokumentu Plán rozvojové spolupráce České republiky a Moldavska na rok 2007-2010 jsou uvedeny priority, do kterých se program Odpadové hospodářství Leova zařadil velmi úspěšně. Podle zjištění v terénu se ukazuje, že všechna navržená témata se v rámci Moldavska mohou velmi dobře rozvíjet. Během našich rozhovorů a zkoumání stavu terénu jsme zjistili, že je zde všeobecně povědomí o ekologii a souvislostech mezi jednotlivými jejími odvětvími a se zdravím člověka dosud velmi nízké. **Pokud jde o zřízení skládky Leova, byl cíl stanoven dobře a je chápán jako významný pokrok v mezích velmi nízkých finančních limitů. Projekt jednak ukončil provoz staré skládky, jednak nastartoval provoz skládky nové a lépe zajištěné, současně byl připraven a nastartován program třídění a odděleného sběru odpadů, znamenající významný kvalitativní posun v této oblasti. Jestliže se může tento program stát vzorovým pro rozvoj Moldavska, je cíl v plném rozsahu splněn.**

2. Byly výstupy realizovány v souladu s projektovým dokumentem a jeho dodatky uspokojivě?

Iargara

Realizované technické práce byly provedeny ve smyslu Projektového dokumentu a průběžně upřesněny formou projektové dokumentace, její změny byly navrženy na základě ověření skutečného stavu hydrogeologických poměrů a ověřené kontaminace přírodního prostředí na

lokalitě při zohlednění potřeb obyvatel a byly předem odsouhlaseny ze strany poskytovatele podpory (MŽP). **Realizované práce byly provedeny v souladu s projektovou dokumentací. Projektové změny přispěly k naplnění cílů projektu a byly z odborného hlediska koncepčně a technicky vhodně navrženy a realizovány.**

Leova

Výstup 1 – sanace a uzavření staré skládky na břehu řeky Prut byl splněn. Skládky je zcela uzavřena a zajištěna proti rozplavování odpadů za povodní. Ozelenění se nepodařilo udržet, avšak v průběhu doby bude tento nedostatek eliminován buď městem samým, nebo přirozeným náletem.

Výstup 2 – provést analýzu stravy odpadového hospodářství a na jejím základě navrhnout vzdělávací aktivity s cílem zavedení systému třídění odpadů byl splněn v plném rozsahu.

Výstup 3 – zřízení nové a lepší skládky byl naplněn v mezích finančních prostředků. V rámci udržitelnosti projektu je třeba ovšem tento výstup dále rozvíjet technickými vylepšeními a doplněnými finančními prostředky.

Výstupy naplnily očekávání projektového dokumentu, byly však omezeny finančními prostředky, takže některé důležité faktory a vlivy musely zůstat nedokončené. Riziko nedostatečného finančního zajištění projektu bylo od počátku známo a je uvedeno v analýze rizik počátečního zadání projektu v r. 2007.

3. Do jaké míry zajistily výstupy dosažení, resp. přispěly k dosažení, požadovaných cílů?

Iargara

Definované cíle projektu tj.: (a) zhodnotit rozsah znečištění, (b) navrhnout a pilotně ověřit konkrétní sanační opatření, (c) zvýšit povědomí o preventivních a nápravných opatřeních odborné veřejnosti i obyvatel byly věcně dosaženy, indikátory výstupů projektu rovněž (indikátory projektu nebyly navrženy kvantifikovatelným způsobem).

Technickým cílem projektu bylo především snížení negativních vlivů znečištění podzemních vod, které by bez provedení/zhodnocení výstupů projektu nebylo možné. Realizace netechnických výstupů projektu byla pak podmínkou pro úspěšnou realizaci výstupů technického charakteru.

Lze tedy jednoznačně konstatovat, že bez provedených dílčích výstupů projektu by nebylo možné dosažení technických ani netechnických cílů projektu.

Leova

Byla uzavřena stará skládka a zahájen provoz skládky nové s významně nižšími dopady do životního prostředí v oblasti. Na základě konzultace s manažerem sběrného dvora a prostudování dokumentace třídění odpadu můžeme konstatovat, že rozvíjí třídění odpadů a jejich recyklace se na místě rozvíjí, byť je recyklace odpadů zajišťována částečně v Rumunsku. Po návštěvě místního gymnázia a pohovoru se studenty jsme zjistili, že vzdělávání mládeže bylo zajištěno poměrně dobrými prostředky, ale patrně chybí více praktických příkladů. Znalosti ekologie žáků na gymnasiu byly například poměrně kusé a spíše teoretického charakteru, ačkoli bylo vidět, že bezprostředně v kontaktu s misí o položených otázkách začali žáci o věcech rychle přemýšlet a znalosti problematiky třídění odpadů v mezích dodaných informačních materiálů byly velmi dobré.

Celkově je možné konstatovat, že výstupy zajistily v plném rozsahu dosažení požadovaných cílů.

4. Nalik byl projekt realizován hospodárně, včetně výběru vhodného přístupu v případech, kdy existuje alternativa?

Iargara

Zhodnocení finanční efektivity je s ohledem na místní podmínky a na ojedinělost technického řešení v zemi příjemce obtížná. Celkové finanční prostředky projektu (vč. spolufinancování) ve výši 13 642 912 Kč lze na základě zkušeností s finanční náročností projektů geologického charakteru v rozvojových zemích Afriky a Asie hodnotit jako přiměřené a odpovídající rozsahu provedených prací v bezesporu náročných podmínkách v zemi příjemce.

V rámci projektu byly použity standardní průzkumné metody a následně navržena a zprovozněna technologie „pump and treat“ (hydraulická sanace podzemních vod kontaminovaných ropnými uhlovodíky). **Tento způsob sanačních prací je pro daný rozsah a charakter znečištění podzemních vod (vyšší cm fáze ropných látek na hladině) v dokumentovaných geologických a hydrogeologických podmínkách pro první fázi sanačních prací jednoznačně vhodný a plně efektivní.** Souběžně byl v letech 2007 – 2008 proveden pilotní pokus sanace zemin znečištěných ropnými látkami (biodegradační technologie ex-situ). V tomto případě se jedná rovněž o standardní a efektivní způsob sanace zemin kontaminovaných biologicky odbouratelnými látkami. Vzhledem ke skutečnosti, že obdobný typ sanace nebyl v zemi příjemce dosud použit, je dalším přínosem pro stranu příjemce i praktické předvedení, odzkoušení/ zavedení vyspělé technologie pro odstranění následků havárií/ekologických škod.

Leova

Vyčleněné prostředky činily celkem 11 980 000 Kč. Rozpočtové položky byly čerpány podle plánu. Nelze doložit, že by se v některém ohledu postupovalo neekonomicky. Alternativy řešení nebyly navrženy. **Účetní kontrola čerpání jednotlivých dílčích položek projektu nemohla být provedena, nicméně celková částka za projekt byla úměrná odvedené práci.**

5. Jak udržitelné se ukázaly být výsledky projektu? Resp. jak pravděpodobně zůstanou udržitelné po ukončení projektu? Jaká je pravděpodobnost, že výsledky projektu využijí další beneficiáři kromě těch přímo zapojených do projektu?

Iargara

Udržitelnost projektu primárně vychází z možností zajištění základních finančních prostředků příjemce (platby za elektřinu, dozor a údržbu zařízení, odstranění vzniklých odpadů) a to z prostředků přidělovaného státního rozpočtu nebo z prostředků uvolněných na podané žádosti/projekty ze strany národních institucí činných v ochraně životního prostředí nebo ze strany donorů působících v Moldávii. Sanační stanice byly předány v říjnu 2009 včetně dokumentace (provozní manuál) státní správě ve městě Iargara a byli vyškoleni dva technici pro obsluhu sanační technologie. Dle sdělení starostky (Claudia Ivanov) města potvrzené vyškoleným pracovníkem obsluhy sanačního systému (Vasil Sava) v roce 2010 po obvyklé zimní odstávce (rozvody sanačních technologií nejsou zabezpečeny proti zamrznutí) nebyl provoz sanačního systému – hydraulická sanace podzemních vod – obnoven, stejně jako nebyly obnoveny související monitorovací práce (měření hladin podzemních vod ad.).

V současné době lze projekt označit jako neudržitelný a to v důsledku nezajištění finančních prostředků ze strany příjemce resp. z blíže neujasněné neochoty starostky města v projektu dále pokračovat. V rozhovoru s realizátory, starostkou a místním pracovníkem Vasilem Savou přitom vyplynulo, že během realizace projektu byla vytvořena i pracovní místa pro místní obyvatele (zajištění obsluhy, údržby a provozu systému) a mohla být vytvořena místa pro regionální subjekty s ne zcela zanedbatelným ekonomickým přínosem.

Změnu situace může podle našeho názoru přinést případné nové vedení města (komunální volby budou v červnu 2011) a znovupředložení připraveného projektu novému starostovi/starostce. **Technické vybavení, které ve městě zůstalo, je dostatečné pro obnovení sanačních prací na lokalitě.** Vycházíme-li z našich pozorování, schůzek a rozhovorů, jsme toho názoru, že projekt byl a zůstal omezen na část města, postižený znečištěním, mimo tuto oblast si nenašel žádné další beneficiary.

Leova

Zavedený systém třídění odpadů snižuje požadavky na potřebný objem skládky a zvyšuje dobu její použitelnosti, krom toho dostává nakládání s odpady ve městě postupně na obvyklou evropskou úroveň. Podle našeho šetření na místě byla také zahájena postupně se zlepšující evidence produkovaných odpadů. Ve městě je ustanovena funkce „odpadového hospodáře“ v rámci Technických služeb města. Z toho důvodu je možno považovat zahájený program třídění a evidence odpadů spolu s tvorbou koncepce odpadového hospodářství města za úspěšný a trvale udržitelný.

Nová skládka je udržitelná po dobu, než bude zcela zaplněna, je třeba ovšem postupovat v souladu s obvyklými normami a přihlídnout k tomu, že se i zde jedná o zařízení, které časem nebude vyhovovat zákonu a moderním předpisům platným v EU. Musí se proto počítat s další modernizací a ukládáním do sekcí postupně zaplňovaných. Na základě jednání se Státní inspekcí životního prostředí bylo zjištěno, že připravovaný zákon o odpadech bude mít dopad i na technické řešení a využití skládky v Leově. Jestliže bude vytvořena kategorizace skládek a vznikne jedna vzorová centrální skládka pro každou větší oblast, dojde k překategorizování existující skládky v Leově, kterou bude nutno buď doplnit o lépe izolované sektory a čištění průsakových vod, nebo bude skládka použitelná jen pro omezené druhy odpadů, například stavebních a demoličních.

Dalšími beneficiary projektu mohou být budoucí nebo rekonstruované místní podniky a zejména obyvatelstvo Leovy, které je do projektu již dobře zapojeno prostřednictvím centrálního svozu a sběrných separačních bodů. Kromě toho vytvořil starosta Leovy síť dalších osmi měst v jižní části Moldavska, do nichž rozšířil získané know-how od českých realizátorů. Sdělil nám to při osobním setkání a tuto informaci potvrdila i paní Tatjana Guvir na Ministerstvu životního prostředí. Těchto osm regionů připravilo společný projekt, zaměřený na řešení odpadů v městech a vesnicích, s nímž budou žádat o finance na Ekologickém fondu moldavského Ministerstva životního prostředí. Obyvatelstvo jižního Moldavska tak tvoří další případné nepřímé beneficiary projektu.

Celkově je možno udržitelnost projektu považovat za dlouhodobou. Podmínkou dobré udržitelnosti skládky v Leově je dokončení technických zlepšení projektu (především zlepšení přístupové a provozní komunikace a elektrifikace). Celkově v kontextu s jinými environmentálními aktivitami České republiky lze konstatovat, že české aktivity mají v místě dobré jméno a slouží jako vzorové pro jiné oblasti Moldavska.

6. Které elementy strategie mohou být doporučeny k replikaci v připravovaných intervencích ZRS ČR s Moldavskem? Čemu se vyhnout?

Iargara

Přístup k realizaci rozvojových projektů v zahraničí je obecně limitován kvalitou vstupních dat při zpracování projektového dokumentu a z toho vyplývajících potřebných úprav projektu ve vztahu k ověřeným aktuálním vstupním údajům a rovněž specifickým podmínkám v zemi příjemce. Tento stav vyvolává dvě otázky, které je třeba v budoucnu řešit:

V Iargaře bylo použito kofinancování z peněz ministerstva, s nímž však podle slov realizátorů i starostky nepřišla místní samospráva téměř do styku. Nevzniklo proto z hlediska místní samosprávy pevné navázání projektu na život v obci. **Aby bylo kofinancování v budoucnu přínosné a vedlo k vyšší udržitelnosti projektu, musí do něj být samospráva zapojena přímo a aktivně.**

Druhou otázkou je problém reakce na změny během realizace projektu. V Iargaře bylo provedení velké množství analytických prací a pilotní pokus dekontaminace zemin. Již v rámci průzkumných prací se zjistilo, že hlavním a zásadním problémem Iargary je kontaminace podzemních vod. **V této fázi projektu by bylo vhodné zvážit případné změny projektu – omezení počtu analytických prací a rozsahu pilotního pokusu dekontaminace zemin při prodloužení délky sanace podzemních vod. Tím by projekt získal větší efektivitu a účinnost.** Možný postup změny způsobu monitoringu rozvíjíme v Doporučeních.

Leova

Dobrym prvem strategie je od počátku **přímá a rovná spolupráce s budoucím partnerem (samosprávou v Leově) a zapojení místních partnerských firem.** Zkušenost a odbornou znalost problematiky zaměstnanců kišiněvské společnosti BONCOM je možno využít s výhodou i v dalších projektech s ČR. Ukazuje se, že **strategie práce s mladou generací je důležitá a mělo by jí věnovat hodně pozornosti. Je vhodné zaškolit i učitele a poslat je na nějaký metodologický seminář,** protože prozatím nevědí, jak ekologii vyučovat. S žáky i učiteli je třeba pracovat dlouhodobě, tj. projekt musí zajistit alespoň dva vyškolené odborníky, kteří s výukou či organizováním ekologických aktivit budou pokračovat.

Dalším dobrým bodem je **zapojení starosty města do komise pro přípravu odpadového zákona,** protože má konkrétní zkušenosti s aplikací nového trendu třídění odpadů na úrovni města a jeho rozpočtu i práce se zastupitelstvem.

Dalším dobrým prvem strategie je **důraz na vedení evidence přijatého a roztříděného odpadu,** protože podle této evidence je možné zjistit reálnou situaci i povědomí o třídění odpadů obyvatel. Česká strana by mohla v budoucnu pomoci s vyhledáváním konečného bodu řetězce třídění odpadů, tedy s firmami, které odpady vykupují, zpracovávají a zejména recyklují. Specifická surovinová situace Moldavska vybízí i ke zvážení potenciálu energetického využití odpadů a zapojení českých firem s jejich dodávkami. Sběrové sklo je již nyní využíváno v moldavských sklárnách jako základ nového sklářského kmene. Podle informací starosty Leovy a poté i na Ministerstvu životního prostředí zde není ještě dostatečná kapacita na zpracování plastů, zde by ČR mohla nabídnout technickou pomoc.

7. Měl projekt jakýkoliv zřetelný dopad, pozitivní či negativní, na rovné příležitosti mužů a žen v oblasti jeho implementace?

Podle údajů moldavské organizace Gender Centrum žije v Moldavsku žije více žen než mužů (51,9%), jejich přítomnost v v nejvyšších patrech politiky, veřejného života či státní správy je však minimální. V roce 2004 bylo z 69 úředníků prvního stupně pouze 9 žen, naopak úředníky druhého a třetího stupně tvořily převážně ženy. V parlamentu tvořily ženy v roce 2005 pouze 21% menšinu. V místní samosprávě tvořily starostky v roce 2005 pouze 10% (93 žen z 851), naopak sekretářky celých 73%.³

V Leově drží téměř všechny rozhodovací procesy místní samosprávy v rukou mužů, tedy starosta a jeho poradní orgány. Během mise jsme se nesetkali s jedinou ženou, která by se účastnila projektu na úrovni, v níž má rozhodovací pravomoci. Všichni současní zaměstnanci skládky jsou muži, ve sběrném dvoře jsou zaměstnány dvě ženy jako účetní. Projekt pravděpodobně neměl na rozložení pravomocí mezi ženami a muži žádný zásadní vliv. Realizátoři projektu přistupovali rovně k mužům i ženám.

V Iargaře je situace odlišná. V roce 2007 vystřídala dosavadního starostu nová starostka Claudia Ivanov. Kancléřkou starostky je také žena, ženy převládají i ve vedení několika místních podniků (restaurace, lesní zpracovatelský závod). Projekt pravděpodobně neměl na rovný přístup k mužům a ženám zásadní vliv, realizátoři přistupovali stejně k mužům i ženám.

S fenoménem rovného přístupu k mužům a ženám souvisí v Moldavsku **problém migrace** – Moldavsko je z velké části vylidněná země, z níž práceschopní obyvatelé odcházejí do zahraničí a v zemi tak zůstávají převážně starší lidé a děti. Samospráva na menších městech je tak většinou v rukou těch lidí, kteří na daném místě zůstali žít a pracovat, bez ohledu na příslušnost k ženskému či mužskému pohlaví.

8. Přispěl projekt k – nebo jiným způsobem ovlivnil – jakékoliv prvky demokratické (dobré) veřejné správy v Moldavsku?

Podle indikátorů, které vydala Světová banka k dobrému vládnutí v Moldavsku⁴, se země pohybuje v nejnižší třetině. Z indikátorů dobrého vládnutí, relevantních pro české projekty v Moldavsku, bych zmínila především mimořádně nízkou efektivitu vládní správy (Government Effectiveness) – pouze 19 bodů ze 100. To znamená, že pokud se budou realizátoři projektů spoléhat při prosazování svých představ na místní veřejnou správu, nemají příliš velkou šanci na úspěch. Z jednání s ostatními donory v Moldavsku jasně vyplynulo, že pozice moldavského Ministerstva životního prostředí je velmi slabá a těžce prosazují své priority vzhledem k ostatním ministerstvům či vládě.

Čeští realizátoři se nesetkali s náznaky korupce, nicméně vládě se korupci kontrolovat nedaří (index 29 bodů ze 100) a země žije ze 40% z šedé a černé ekonomiky.

³ <http://www.gender-centru.md/en/situation.html>

⁴ - Voice and Accountability: MDA 37
- Political Stability and Absence of Violence: MDA 36
- Government Effectiveness: MDA 19
- Regulatory Quality: MDA 43
- Rule of Law: MDA 30
- Control of Corruption: MDA 29

Na oba české projekty měly zásadní vliv komunální volby v roce 2007, kdy se ve vedení města změnili starostové. Projekty poté ovlivnila i napjatá politická situace trvající od začátku roku 2009 – projevilo se to především delšími „dodacími lhůtami“ a nejednoznačností a otálením s rozhodováním jakéhokoliv problému. Protože od roku 2009 nevznikla v Moldavsku stabilní vláda, všechna rozhodnutí na vyšší (ministerské) úrovni jsou odsouvána na pozdější dobu a práce ministerských komisí a podobných těles postupuje jen velmi pomalu.⁵

Leova

Za velmi pozitivní je možno považovat zapojení starosty města Leova pana Focsi do ministerské komise, připravující zákon o odpadech a navazující předpisy. Zlepšuje to kontakt s lidmi znalými praktických záležitostí a starosta má na rozdíl od ministerských úředníků znalosti o praktické situaci ve městech, např. plánování rozpočtů, aplikace nových předpisů do práce v zastupitelstvu nebo získávání vhodných pozemků. Problémy jsou s aplikací veřejných diskusí o některých projektech, kde se naráží na neznalost moderních přístupů nebo technologií. Tyto faktory úředníci v hlavním městě obvykle neznají. Proces EIA není dosud zaveden (potvrzeno na Ministerstvu životního prostředí) a pro nejbližší období nelze očekávat přítomnost dostatečně vzdělané odborné struktury, zavedení musí být postupné. V současné době již existuje zákon, ale není odborný aparát pro jeho aplikaci. Zákon ale bude muset být novelizován. Za důležité je nyní možno považovat, že vznikl poradní orgán dalších osmi jihomoldavských měst, které by měly o podobný projekt v odpadovém hospodářství zájem. To jistě posílilo spolupráci mezi jejich samosprávami.

Projekt v Leově se zaměřil spíše na spolupráci s lidmi od místní samosprávy výše – přes ředitelství rajónu směrem k ministerstvům (to dosvědčuje i výběr účastníků studijní cesty do ČR). Projekt nezapojil do svého dění místní NNO či iniciativní skupiny z okolí.

Čeští realizátoři projektu vymysleli pro děti několik edukativních her a soutěží, které měly zvednout zájem o ekologické otázky ve městě. Na základě pohovorů s dětmi, učiteli a ředitelem gymnázia jsme však zjistili, že tyto hry a soutěže však po jejich odchodu gymnázium ani ostatní školy již nezopakovaly a nebylo tak dosaženo znovuobnovení zájmu širší veřejnosti a dospělých o tyto otázky. Aktivní roli při pořádání takových soutěží by přitom mohly převzít iniciativní skupiny a mládežnické organizace ve městě, které by tím získaly pozornost i pro svou vlastní činnost.

Iargara

Projekt v Iargaře využíval ve větší míře potenciál iniciativních jedinců v městečku, vyšší instance (místní samosprávu) se do projektu nepodařilo dobře zapojit. Projekt nezapojil do svého dění místní NNO či iniciativní skupiny z okolí. To se odrazilo i na povědomí místních lidí o ekologických problémech, které české projekty pomáhaly řešit: toto povědomí je nízké, projekty neoslovily širší vrstvy obyvatel, byť se o to realizátoři snažili. Podle náhodných rozhovorů s místními obyvateli a během rozhovoru se starostkou jsme došli k závěru, že český projekt lidem ve městě nevyřešil problém s pitnou vodou, proto ho část občanů nepřijala/ nechápala jako užitečný. Byť se v případě Iargary jedná o malé městečko (cca 3500 – 4000 obyvatel), projekt podle našeho názoru z rozhovorů s místními lidmi neměl vliv na lepší soudržnost či společnou aktivitu místních obyvatel.

⁵ z rozhovoru s koordinátorkou ETC Consulting (Olga Krhutková) a moldavskou firmou BONCOM (Valeriu Conea)

Doporučení pro příští aktivity zahraniční rozvojové spolupráce ČR v Moldavsku:

Aktivity k posílení přínosu projektu

Pro oba projekty i další zahraniční rozvojovou spolupráci ČR v Moldavsku bychom doporučovali zapojení místních firem do projektů, například při třídění odpadů, tak jak tomu bylo v Leově. Čím více místních firem bude na projektech zainteresováno, tím vyšší bude jeho udržitelnost. Tyto aktivity tak přirozeně rozvíjí projekty po jejich předání partnerské zemi podle potřeb, možností a schopností místních obyvatel.

Technická doporučení k posílení přínosu projektu:

Iargara

Přínos realizovaného projektu by mohla z technického hlediska posílit příprava a realizace projektů směřujících k zajištění pitné vody a k rozpracování celkové koncepce ochrany podzemních vod (jímadel podzemních vod, potenciálních zdrojů znečištění) jako součástí vodohospodářské koncepce území.

Leova

Pro projekt Leova považujeme za nezbytné v navazujících aktivitách:

Na nové skládce

- Opravit a zlepšit odvodnění na příjezdni komunikaci ke skládce a pravidelně ji čistit
- Zřídit a zpevnit vnitřní komunikaci na skládce, dosavadní hlínu použít na rekultivaci staré skládky, na provozní komunikaci použít jako podklad před urovnáním např. vlastní demoliční odpad, jako vrchní vrstvu silniční panely, které lze po čase přeložit nebo vyměnit
- Přivést na skládku elektřinu s dostatečným příkonem pro lis, osvětlení, budovu obsluhy, váhu a počítač
- Doplnit nebo revidovat operační manuál tak, aby se skládka zaplňovala postupně z jedné strany a vytvářely se přehledné a jasné segmenty, které by pak bylo možno uzavírat.
- Nově připravované sektory skládky zabezpečit lepší izolací a připravit budoucí sektor také pro nebezpečné odpady

V prostoru sběrného dvora ve městě

- Zlepšit sociální prostředí zaměstnanců
- Zřídit zpevněnou plochu a doplnit kontejnery pro skladování a odvoz sběrového skla

V širším kontextu Moldavska:

- Podpořit provoz vlastní zpracovatelské linky na výrobu skla, včetně například vinařských lahví ze sběrového skla pro celé Moldavsko
- Iniciovat a podpořit vybudování vlastních zpracovatelských kapacit tříděných plastů například s výrobou komponent pro vinařství, sadařství a zemědělství
- Věnovat větší pozornost praktickým znalostem a vědomostem učitelů ekologie a používat více názorných prostředků výuky

- Zvažovat umístění prvků odpadového hospodářství v rámci Moldavska v územním plánování a státní koncepci (velké zajištěné skládky, závody na energetické využití odpadů, bioplynové stanice)

Návrhy pro budoucí vytváření projektů, implementaci a monitoring

Především projekt v Iargaře v nás vyvolal otázky po možnosti změny ve fázování projektů a monitoringu, což by v budoucnu posílilo udržitelnost projektu.

Projektové záměry jsou až na ojedinělé výjimky navrženy na základě neúplných či řadu let starých údajích a informacích. V důsledku této nedostatečnosti vstupních dat je projekty při realizaci nutné průběžně aktualizovat, přičemž není zřejmé, zda alespoň zásadní odborné změny projektu jsou dostatečně posouzeny nezávislým technickým/sectorovým expertem.

Navrhujeme proto posílit monitoring projektu technickým /sectorovým odborníkem po první – přípravné fázi projektu (sondování na místě, cca 1 rok). Poté, co realizátor vyhotoví zprávu o závěrech z této fáze, by měl proběhnout **monitoring projektu technickým/sectorovým odborníkem**, který by přijel na danou lokalitu, vyhodnotil sondování dle podkladů i reálné situace a poté by (ne)doporučil navrhované další práce. Jedná se především o posouzení budoucích prací z odborného hlediska a současně i z hlediska přiměřenosti pro možnosti příjemce (technické, budoucí finanční). Teprve po tomto odborném monitoringu by pak realizátor vstoupil do druhé fáze projektu, tj. do samotné realizace.

Současný monitoring představitelem velvyslanectví je spíše formální, o čemž vypovídá i podobnost jednotlivých monitorovacích zpráv. Odborný technický monitoring během projektu, organizovaný ČRA, by byl přínosný jak pro realizátory (podpora jejich technického řešení i odhadu situace na místě), tak i pro přesnější zacílení českých rozvojových projektů v cílových zemích.

Návrhy na posílení vlastnictví projektu, management možných rizik, lepší udržitelnost

Lepší udržitelnost by bylo možné dosáhnout větší zainteresovaností místních firem či samospráv na projektu. **Nabízí se možnost kofinancování či spolupodílení se na projektu.** Kofinancování (například v podobě poskytnutí pracovníka či pracovní síly) by mohlo začít až po prvním sondování, v začátcích samotné realizace projektu. Během realizace projektu by měl český realizátor dbát na co největší **zapojení místních firem a vytváření strategií, jak mohou místní firmy samostatně vydělávat a rozvíjet projektové aktivity po odchodu českých realizátorů.** (úspěšný byl v tomto směru projekt v Leově, neúspěšný v Iargaře).

Silným podpůrným prvkem pro udržitelnost projektu je spolupráce s médii v partnerské zemi. Ta je u českých projektů poněkud podceňována. Starostové většinou odkazují na městské informační noviny, které nemají velkou popularitu, a mnoho lidí je nečte. **Realizátoři by však mohli využít místní rádia a místní kabelové televize, které mají velkou sledovanost a dávají velký prostor pro prezentaci projektu.** Realizátoři se musí naučit prezentovat projekt zajímavě z mediálního hlediska, k čemuž dobře slouží napojení tématu projektu na různé oslavy ve městě, vyhlásování soutěží pro děti, sportovní soutěže s ekologickými tématy, práce s dětmi na škole v přírodě apod. Doporučujeme ČRA ve spolupráci s MZV nechat si vypracovat mediální strategii, jak projekty popularizovat v cílových zemích. Tuto strategii by pak bylo vhodné prosazovat v součinnosti se ZÚ v cílové zemi a realizátory. Silnější medializace by měla probíhat směrem k místní samosprávě,

obyvatelům města/vesnice, médiím, celostátním institucím (ministerstvo životního prostředí) a ostatním mezinárodním donorům v cílové zemi. Doporučujeme vložit povinnost medializace do smlouvy ČRA s realizátory.

Iargara:

Na lokalitě byl ověřen reálný stav projektu, který prakticky nepokračoval po odchodu realizátora a jeho plného předání příjemci v důsledku nečinnosti jediné osoby místní státní správy. Jedná-li se o nevyhnutelný článek administrativního procesu pro získání finančních prostředků pro další pokračování projektu, **bylo by možné napomoci udržitelnosti projektu pouze sekundárně např. přesunem některých aktivit v průběhu realizace projektu na efektivní minimum při současném prodloužení realizace projektu, případně navýšením ceny a délky projektu v souladu se Zákonem o veřejných zakázkách, aby byl získán časový prostor pro změnu situace** (změna samosprávy každé 4 roky, převzetí aktivity jinou organizací či občanským sdružením apod.)

Leova:

V systému přípravy a vzdělávání obyvatelstva by pro udržitelnost projektu bylo vhodné pokračovat v práci zejména se školní mládeží, podpořit všeobecně jejich aktivity a zejména vlastní aktivity ekologického typu NNO. V systému vzdělávání využít možností praktických exkursí, filmů, videoklipů, pro projekty v jiných městech kontaktovat město Leova a dát ho jako příklad.

Přílohy

1. Itinerář cesty a seznam schůzek v Moldavsku 16. – 25. ledna 2011

Datum		Průběh
16.1.2011		Příjezd Kišiněv, ubytování
17.1.2011 10.00	České velvyslanectví v Kišiněvě, Jaromír KVAPIL, velvyslanec; Daniela DRAGALIN, koordinátorka rozvojových projektů	Představení mise a jejích úkolů, detailní dořešení spolupráce během pobytu
17.1.2011 16.30	UNDP Chisinau Ms. Nadja VETTERS Ms. Silvia PANACARP	Představení mise, dotazy na možné kontakty a získání právních předpisů v oblasti ochrany vod a odpadové politiky. Srovnání českých rozvojových aktivit s aktivitami ostatních zahraničních donorů.
18.1.2011 10.00	Boncom a.s., Kišiněv Valeriu CONEA, ředitel	Představení mise, diskuse o realizaci projektu Leova a všeobecně o spolupráci s ČR. V přípravě projektu vodovodu Leova byly problémy s tím, že nebyly známy podzemní sítě a že se obtížně získávaly souhlasy vlastníků pozemků. S realizací skládky neměli tak velký problém, jen otázka dodavatelů a jejich spolehlivosti.
18.1.2011 13.00	Iargara Mr. Vasil SAVA Vyškolený pracovník projektu v Iargaře (sanace)	Prohlídka lokality a stavu zařízení Dekonta a Merced v Agromontaž, testy stavu vrtů a jejich schopnost práce. Návštěva vodovodu v Iargaře – náhradního vodního zdroje
18.1.2011 16.00	Iargara Claudia IVANOV, starostka	Představení mise, diskuse o bezprostředních vlivech projektu a dalších možnostech zlepšení ŽP ve městě. Starostka přislíbila přivést geologický pasport vrtu k vodovodu a existující rozbory vody z vrtu Iargara pro posouzení náročnosti úpravy vody pro místní vodovod námi během našeho pobytu, nabídli jsme využít zdarma znalostí obou našich expertů, protože zatím je voda jen užitková. Dohodnuta byla schůzka na příští večer (na niž ovšem starostka nepřišla a dokumentaci nezajistila).
19.1.2011 9.30	Iargara Mr. Vasil SAVA	Provádění měření ve vrtech: Agromontaž, Neftěbaza, Elevator
19.1.2011	Leova	Prohlídka sběrných míst ve městě, kontrola třídění

14.00	Odpadové hospodářství Ivan GORJEN Ředitel skládky	odpadů, prohlídka městské skládky (5 km od města Leova), návštěva sběrného dvora, prohlídka dokumentace o objemu odpadu a třídění
19.1.2011 17.00	Leova Gheorghe FOCSA, starosta	Představení mise, diskuse o bezprostředních vlivech projektu a dalších možnostech zlepšení ŽP ve městě.
20.1.2011 11.00	Leova Gheorghe FOCSA, mayor Jaromír KVAPIL, CZ ambassador, Daniela DRAGALIN, Victor ANTONIEU ředitel „Vodokanal“	Návštěva čistírny odpadních vod, vodárny, diskuse o možné rozvojové i komerční spolupráci mezi Českou republikou a Moldavskem
21.1.2011 10.00	Leova Gymnasium Mihail Eminescu, Mihail JAPALAN, ředitel	Návštěva s cílem besedy s žáky a pedagogy o ekologickém povědomí a znalostech v oblasti ekologie a životního prostředí
22.- 23.1.2011	Chisinau	Příprava závěrečné zprávy, diskuse o závěrech a doporučeních
24.1.2011 16.00	Státní inspekce životního prostředí Grigore PRISACARU ředitel	Diskuse o platné a připravované legislativě, o českých projektech zahraniční rozvojové spolupráce a situaci v Iargaře a Leově
24.1.2011 16.40	Ministerstvo životního prostředí, Tatjana GUVIR, Tatjana TUGUI Environmental Expert	Diskuse o platné a připravované legislativě, rozsahu zmapování ekologických katastrof na území MDA, evidenci skládek, diskuse o celkovém plánování odpadového hospodářství
25. 1. 2011 9.00	Evropská Komise Dagmar BEHRENDT KALJARIKOVA Project Manager for Environment, Energy and Transport	Diskuse o aktivitách Evropské komise v MDA, provázanost těchto aktivit s projekty ostatních donorů, sdílení dobrých a špatných zkušeností s monitoringem a evaluacemi
25.1.2011 13.00		Odlet z Kišiněva do Prahy

2. Poznatky ze setkání s osobami během cesty v Moldavsku

BONCOM a.s., ředitel Valeriu CONEA :

Během přípravy projektu sanace v Leova a stavby náhradního vodovodu pro ropnou havárii postižené občany se ukázalo jako velmi problémové získávání podkladů o podzemních sítích (kabely, plynovod) a to i samotné obci. Dalším významným problémem bylo získávání souhlasů vlastníků pozemků k uložení vodovodu.

Doporučení: je možno do moldavských zákonů připravit možnost uložit povinnost takové veřejně prospěšné zařízení na pozemku strpět, jako je u nás např. forma zřízení břemena k pozemku. Dále je třeba zabezpečit dostatečně odpovědné a spolehlivé územní plánování postupně ve všech obcích.

IARGARA, návštěva místního vodovodu a primariátu

Údaje o vodovodu jsou od spolupracovníka Boncomu Vasila SAVY, jednání proběhlo se starostkou Claudií IVANOV. Vodovod byl zřízen v důsledku ropné havárie na území obce, kde jsou tři oddělené významné kontaminace, postihující řadu domovních studní. Zdrojem pro vodovod je vrt v areálu bývalé velkokapacitního vepřína, umístění bylo pravděpodobně vybráno náhodně někým z lokálních politiků. Voda z vrtu není upravována, jen provzdušněna a je akumulována ve vodojemu o kapacitě 2000 m³. Voda je závadná vyšším obsahem amoniaku, bližší analytická stanovení nejsou k dispozici a nelze vyloučit jiné, např. bakteriologické znečištění. Jedná se tedy pouze o užitkovou a hygienicky nezajištěnou vodu. Za dobu pobytu mise se nepodařilo sehnat ani projekt vodovodu, ani dokumentaci vrtu. Vydatnost vrtu je podle ústního sdělení pana Savy asi v úrovni 0,8 l/s a zřejmě by tedy na zásobování Iargary nestačila ani z třetiny. Pro zásobování vody v budoucnu je možné počítat se dvěma variantami: buď bude upravována voda z místního zdroje, nebo bude do Iargary přivedena voda vodovodem z Leovy.

Protože mise nabídla svou kapacitu během přítomnosti v místě k první expertize, starostka přislíbila následujícího dne přivést dokumentaci vrtu z Kišiněva a setkání k problematice, avšak z jednání se později vymluvila a dokumentaci nepřivezla, setkání se neuskutečnilo z nejasných důvodů ležících na její straně. Naopak pan Sava projevil aktivní zájem o řadu technických otázek kolem ekologie i o funkci obcí a samospráv v ČR. Důležitým poznatkem bylo, že ve městečku se nikdo nezabýval tím, že po stavbě vodovodu a plynovodu zůstaly nedodělané komunikace, které se topí v blátě o mocnosti až desítek centimetrů. Obdobný je i vztah k českému sanačnímu projektu, který se dotýká jen těch, jejichž studny byly kontaminovány, ostatní o projektu vědí, ale nezajímá je ani z toho pohledu, že by jejich studna v budoucnu mohla být kontaminována také.

Leova, manažer odpadového hospodářství Ivan GOROJAN :

První sběrná místa byla realizována z projektu v program TACIS a nadace SOROS. (byly zde použity nezakryté sběrné nádoby, do kterých prší, nevhodné pro papír, pozn. JK). Sběrná místa jsou rozdělena na trvale otevřená s částečným oplocením (cca 20) a plně oplocená uzavíratelná, otevřená v určitých hodinách (8-18). Spolu s dalšími místy zřízenými v projektu ČRA je k dispozici ve městě 56 sběrných míst a sběrný dvůr v centru. Se sběrem papíru je problém, většinou se pálí v domácnostech při topení v zimě. BRO se sbírají v zemních jímkách a vybírají se traktorovým bagrem typu Bělorus a odváží na skládku bez aktivního využití (bioplyn).

Poplatky za odpady ve městě Leova jsou dány usnesením zastupitelstva z dřívější doby, nestanoví se každoročně, ale občas, není žádná legislativa, o kterou by bylo možno se opřít a zatím není zmocnění v zákoně. Obyvatelstvo platí na skládce 16 lei za 1 m³ odpadu (nikde není váha, objem se odhaduje) a právnické osoby mají kontejnery, ty platí 74,40 za 1 m³. Svoz městského odpadu je staršími kuka vozy typu GAZ, jezdí 3x týdně a platí se kapitačně, v rodinných domcích bez centrálního vytápění 8 lei na osobu a měsíc až do 3 osob v domácnosti, další osoby už neplatí. V bytových domech s centrálním topením se platí jen 6 lei na os a měsíc a rovněž max. 24 lei za domácnosti. Velmi podstatná část obyvatelstva není v systému ale vůbec zapojena a část také nemá při vysoké nezaměstnanosti prostředky na základní poplatek za odpady, takže neplatí a město nemá žádný nástroj k vynucení těchto poplatků, aby je mohlo dát do systému nakládání s odpady.

Evidence odpadů ve městě je velmi primitivní, nikde nejsou váhy, sběrný berou jen kovy. BRO, sklo, plasty a papír se sbírají na sběrných místech, ale třídění je zatím špatné, takže i obsah kontejnerů na tříděný odpad často končí na skládce. Existoval dokonce problematický pokus vypsát školní fotosoutěž, kdo nafotí spoluobčany kteří nenakládají správně s odpady, ale jaksi se neujal. Katalogizace odpadů není zavedena, evidence přijatých odpadů se vede na skládce ručně dle odhadu objemu a dle názoru hodnotitele zcela nespolehlivě, není zde váha. V roce 2009 se změnila evidence při změně odpadového manažera, takže podle dostupných (ale málo spolehlivých) čísel se nyní vykazují tato data:

	2009	2010
Přijato na skládku m ³	4.500	4.700
Přijato na skládku v tunách	Cca 1.350	Cca 1.450
Sklo	0	
Papír	Není evidence	3.000 (4500 lei)
Plasty kg	Není evidence	4.000 (11.200 lei)
Kovy (železo) v kg	3.500	8.000 (4.000 lei)

Cenové údaje v závorkách jsou tržby za recyklované složky. Evidence odpadů neumožňuje spolehlivě vyhodnotit podíl vyříděných složek a jeho porovnání s jinými zeměmi.

Při návštěvě skládky SALUBR-LEOVA bylo konstatováno, že skládka je řádně označená a v provozu a její stav a vybavení odpovídá projektu a předané dokumentaci.

Příjezd na skládku je po původní zpevněné komunikaci ve špatném stavu, někdy se stává, že vozidla ke skládce nemohou dojet (sníh?) a nechávají odpad na dohodnuté ploše blízko silnice, odkud se později odpad převáží městskými prostředky, ale plasty a papíry jsou zde rozfoukávány větrem po okolí.

Provoz skládky je v souladu s původní dokumentací, není upraven žádným jiným místním předpisem ani zákony. Provozní doba je pravidelná a v noci a mimo provozní dobu je skládka hlídána, k dispozici jsou hasicí přístroje. Starší buldozer měl během návštěvy poruchu na pásech, takže již nějaký čas nepracuje a nezhutňuje. Odpady jsou ukládány nahodile, zřejmě podle momentálního přístupu, protože zde není vnitřní zpevněná komunikace vedoucí ke skládkovým sektorům. Hluboké bláto zde prakticky znemožňuje pohyb všech vozidel. Oplocení, odvodnění a ostatní stavební objekty jsou dle našeho zjištění v pořádku a jsou provozovány. Město nemá žádné vlastní finanční prostředky na to, aby základ skládky nyní nějak dále rozvíjelo a zlepšovalo.

Na skládce pracuje několik osob na přetřídění. Přetříděný odpad se ukládá – papír a plasty do přístřešku, odkud se odváží do lisu ve sběrném dvoře ve městě. Na skládce není zavedena elektřina, lis má el.pohon. Balíky slisovaného plastu a papíru jsou ve skladu ve sběrném dvoře

(CZ pomoc). Ve sběrném dvoře ve městě nejsou prakticky zpevněné plochy, takže např. sklo je na několika místech uloženo na hromadách. Mechanizace (nakladače, kontejnery a pod.) jsou ve velmi špatném stavu a od doby SSSR zde veškerá technika včetně svozových aut není obnovena a je silně zchátralá, daleko za hranicí obvyklé životnosti. Důsledkem toho jsou m.j. také časté úniky olejů a provozních hmot z aut a strojů. V kancelářích a šatnách zaměstnanců se v zimě netopí, všichni pracují i v kanceláři v kabátech, kromě dodávek z české pomoci vlastních. Pracovní rukavice, pokud jsou, tak pocházejí ještě z české pomoci. Zaměstnanci běžně udávají, že tato situace vznikla až po rozpadu SSSR, dříve zde bylo potřebných strojů a náhradních dílů i paliva relativně dostatek.

Jednání u starosty města Leovy - Gheorghe FOCSA (dvě jednání, nejprve team 19/1 a potom návštěva velvyslance 20/1):

Starosta má k dispozici vzorově školicí materiály pro školy o nakládání s odpady a propagační letáky z projektu Salubr-Leova. Pro skládku zajišťuje nový buldozer Iveco a zřejmě bude i nakladač, je to otázka prostředků a jejich uvolnění a vyškolení obsluhy. Město má k dispozici nyní asi 200 kontejnerů na tříděný odpad, z původních 6 stanovišť je nyní 56, což je samozřejmě významný pokrok. Starosta udává, že za odpady platí asi 50% občanů. V celé oblasti je vysoká emigrace a řada rodičů jezdí pracovat na západ, ve městě běžně nechávají děti u prarodičů.

Otázka skupinového vodovodu Leova-Iargara je rozpočtově dána cca v úrovni 10 000 000 lei (17 000 000 Kč). Pokoušejí se ve spolupráci s firmou Vodokanal (budoucí provozovatel?) a Boncon (možný dodavatel projektu a prací) dát dohromady financování, protože na vodovod by měly být na trase připojeny ještě další obce.

Při návštěvě velvyslance prezentována předchozí činnost města a firem, předvedena také dobře udělaná prezentace fotografií z českých projektů. Následovala exkurse účastníků do ČOV Leova a ÚV Leova.

ČOV je původně mechanicko-biologická, ovšem betonové konstrukce jsou ve stavu opravňujícím rychlou demolici, jsou nebezpečné již i pro obsluhu. ČR zde zajistila před časem rekonstrukci biologické části, resp. dmychárnu a jemnobublinnou aeraci, tento tah se podařil a ČOV má vizuálně velmi pěkně pracující aktivaci s dobrým efektem. Laboratorní kontrola zde ale nikde neexistuje, takže číselně vyjádřené výsledky čistícího efektu prakticky nejsou k dispozici. Z pohledu vadařského je třeba urychleně přestavět celou část předčištění i dosazováku a doplnit zahušťování kalu.

Vodárna byla před časem zlepšena za pomoci USAID, kdy byla instalována m.j. také česká čerpadla a dávkování aluminiumsulfátu. To je nutné pro téměř trvalé okalové stavy na řece Prut, ze které se odebírá surová voda. Samotná vodárna je ovšem také celkově v kritickém stavu a vyžaduje do budoucna zřídit sedimentační předzdrž, rekonstrukci a intenzifikaci, ale také proškolení obsluhy a dodržování základních technologických pravidel. Filtry v provozu nebyly zavodněny a pod. Chlorovna užívá plynný chlor, dokonce byl na místě sud, neodpovídající kapacitně výkonu úpravní, ale v chlorovně byl znatelný jistý únik chloru, samotný chlorátor je jen jeden a je v havarijním stavu. Laboratorní kontrola prakticky nedostatečná.

Česká spoluúčast na obou objektech je vnímána velmi pozitivně a přátelsky, nicméně moldavská strana nemá skutečně dostatek prostředků k dalším akcím v naznačeném směru.

Návštěva gymnasia Mihaila Eminescu v Leova

Jednání bylo v pátek dopoledne během výuky, v úvodu proběhlo u ředitele Mihaila JAPAN. Profesorka ekologie je mladá absolventka chemie a biologie, v den návštěvy neučila a nebyla přítomna. Mise byla seznámena s historií školy (1895) a systémem výuky a přístupem k systému vzdělávání. Ředitel učí historii a dle jeho výkladu se k žákům přistupuje

rozumně a způsobem velmi lidským a s moderními metodami. Škola má 770 žáků ve 36 třídách a 54 učitelů. O budovy je vcelku dobře pečováno, je zde čisto a příjemně, pouze toalety jsou zcela nevyhovující, jsou ve zcela odděleném objektu a v úrovni asi doby vzniku školy. Areál školy je neoplocený, ale má dostatek trávníků a ploch, o které se starají žáci sami, což má samo o sobě dobrý edukativní efekt. Je zde výrazně čistší prostředí, než jinde ve městě.

Misí byla zprostředkována návštěva žáků v X. třídě, kde se již přednáší samostatně ekologie 1 hod týdně. Při rozhovoru bez přítomnosti pedagogů žáci odpovídali na naše otázky ochotně a upřímně a bylo znát, že jsou dobře seznámeni s požadavky na třídění odpadů, jak byli poučeni v českém programu. Další znalosti praktické ekologie vlastního města však byly slabší, neměli vůbec představu o městském vodovodu a vodárně a nebyli tam (ani jinde) na žádné exkursi. Jejich otázky byly vedeny například směrem "co máme dělat, když v našem bytovém domě někdo chová páchnoucí ovce" a v diskusi bylo konstatováno, že žáci nevědí o žádné ekologické organizaci ani obecně o NNO, kde by se v tomto smyslu mohli zapojit. Bylo jim proto misí doporučeno, aby si takovou organizaci sami zřídili. Celkové ekologické povědomí žáků elitní střední školy je poměrně nízké, ale je vidět zájem, když si začnou klást otázky. Tento zájem je třeba dále rozvíjet.

Státní inspekce životního prostředí **Grigore PRISACARU**, ředitel

Diskuse o platné a připravované legislativě, o českých projektech zahraniční rozvojové spolupráce ČR a situaci v Iargaře i Leově, projekt Iargara nebyl s inspekcí dostatečně projednán. POH Moldavska je v konceptu, zákon o odpadech připraven do parlamentu. Počítá se s rozdělením Moldavska na 8 „odpadových“ regionů. Poplatky za odpady bude stanovovat vláda. Problémy jsou aplikací evropských norem o bateriích, elektroodpadu a pneumatikách. Existuje státní fond ŽP, který spravuje MŽP. Osobní dojem: Ředitel je člověk vcelku rázný, s autoritou u podřízených a znalý své problematiky.

Ministerstvo životního prostředí, **Tatjana GUVIR**, **Tatjana TUGUI**, Environmental Expert

Diskuse o platné a připravované legislativě, rozsahu zmapování ekologických havárií na moldavském území, evidenci skládek, diskuse o celkovém plánování odpadového hospodářství. Problematika vrtu v Iargaře byla předvolebním tahem jedné strany. V současnosti se připravuje podobný projekt sanací v Marculesti. Do tvorby zákonů i do procesu EIA se postupně zapojují i NNO. MŽP pracuje na evidenci starých zátěží, zatím je evidence POPs a PCB, není databáze ropných kontaminací, kovů apod. Evidence skládek je v zárodcích, dělají na tom inspektoři. Český postup z r. 1996 znají, ale není dost expertů, zejména pro střed a jih země. Do koncepce OH jsou uvažovány i 2 spalovny s energetickým využitím. Osobní dojem: T.Guvir je znalá věci, ale příliš se nezapojuje a není aktivní, T.Tugui je velmi dobře obeznámená se svou problematikou a dobře ovládá počítač s databází i angličtinu.

Evropská Komise - **Dagmar BEHRENDT KALJARIKOVA**, Project Manager for Environment, Energy and Transport

Informace o aktivitách Evropské komise v Moldavsku, provázanost těchto aktivit s projekty ostatních donorů, sdílení dobrých a špatných zkušeností s monitoringem a evaluacemi. Podpora vodního hospodářství – 50 mil € na 3 roky do rozpočtu vlády. Plán rozvoje VaK uvažoval jen nákupy, problém co dál, jak školit personál. Je do toho zapojeno zejména Rakousko. Moldavské MŽP by mělo dostat asi 3 mil € na projekty strategického plánování vodního hospodářství, spolupráce pravděpodobně s GTZ. Domnívá se, že na ministerstvu je hodně mladých lidí bez praktických zkušeností.

3. Seznam schůzek a telefonických konzultací evaluačního týmu v ČR

Jiří Klicpera:

Jaroslav Koubal, VHS Brno
Libor Novák, IRCON
Andrea Krupová, ČRA

Jiří Pištora:

RNDr. Petr Bařha (Merced)
Ing. Martin Polák (Dekonta)
RNDr. Pavla Kačabová ředitelka OEŠ MŽP
Ing. David Topinka (v době realizace projektu (2006-2009) odborný garant projektu, OEŠ MŽP)
Ing. Jaromír Manhart (odborný garant OEŠ MŽP)

Radka Bzonková:

Petr Bařha, odpovědný řešitel, Merced
Prokop Filípek, koordinátor projektu, Merced
Petr Dosoudil, ředitel společnosti, jednatel za Merced
Josef Durdil, ředitel společnosti jednatel za ETC
Olga Krhutková, koordinátorka projektu ETC
Jan Černík, ČRA

4. Seznam prostudovaných dokumentů

Návrh na transformaci systému zahraniční rozvojové spolupráce ČR
Konceptce na transformaci systému zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010 - 2017
Zákon o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů
Témata/projekty rozvojové spolupráce v roce 2011 dle sektorů a výhled jejich financování v letech 2012 a 2013
Statut České rozvojové agentury
Česká republika pomáhá: Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky v roce 2007
Monitoring – zprávy ZÚ a MŽP
Pravidla pro výběr a financování bilaterálních projektů zahraniční rozvojové spolupráce České republiky: Jednotná pravidla pro výběr a financování bilaterálních projektů zahraniční rozvojové spolupráce České republiky, schválená vládou 12. října 2005 usnesením č. 1311.
Česká pomoc na rozcestí. Zpráva NNO o ZRS 2008-2009
Plán ZRS ČR na r. 2011
Projektové dokumenty posuzovaných projektů, průběžné a závěrečné zprávy
Doporučení FoRS k programové zemi Moldavsko na léta 2011-17, FoRS
Looking Back, Moving Forward: Sida Evaluation Manual. 2nd revised edition 2007
Handbook on Impact Evaluation. The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank 2010
Handbook on Planning, Monitoring and Evaluating for Development Results. United Nations Development Programme 2009
Guidelines for Outcome Evaluators. Monitoring and Evaluation Companion Series 1, UNDP 2002
Bezpečnostní test UNDP

5. Mapa s lokalizací zájmové oblasti

6. Evidence příjmu odpadů za rok 2010 ve městě Leova

REPUBLICA MOLDOVA
Întreprinderea Municipală
"SALUBR - Leova"

РЕСПУБЛИКА МОЛДОВА
Муниципальное предприятие
"SALUBR - Leova"

6301, cr. Leova str. I.A.Tandrovici nr. 5 tel/fax: 2-45-75

Serviciul Ecologic
Raional Leova

ACT

Prin Prezenta vă aduc la cunoștință că pe perioada anului 2010 Î.M."Salubr-Leova" a evacuat deșeuri de pe teritoriul orașului în cantitatea de 4.700 cubici, din care în urma selectării au fost livrate întreprinderilor de prelucrare a deșeurilor următoarele tipuri de deșuri:

1. Masă plastică - 4000 Kg - 11.200 lei
2. Hirtie ,carton - 3000Kg - 4500 lei
- 3 Sticlă - 8000 kg- 4000 lei

Manager -Şef

7. ToR evaluace

Terms of Reference For Evaluation of Projects of International Development Cooperation of the Czech Republic in Moldova

- Realization of Waste Management Concept with the Objective of Reducing Negative Impacts on Water Quality in the Leova Region
- Old Environmental Burden Iargara – Remediation of Oil Contamination

VACANCY: LEAD EVALUATOR

Contents

I	Background information.....	34
II	Purpose of the evaluation and evaluation questions.....	4
III	Deliverables expected from the evaluation.....	5
IV	Evaluation team – qualities and requirements	37
V	Evaluation methodology.....	8
VI	Implementation arrangements.....	9
VII	Application process	11
VIII	Annexes	Error! Bookmark not defined.

Evaluation Team: A team of independent experts will conduct the evaluation. The evaluation team will be composed of one **Lead Evaluator** and **two Technical Consultants, specialists in environmental protection**, namely in the respective fields of projects to be assessed. This Terms of Reference defines the responsibilities and required competencies of the Lead Evaluator.⁶

Duration: Period of November 2010 – February 2011

- Lead Evaluator: estimated 20 working days

Terms of Payment: **Lump sum**, inclusive of the consultant’s costs of a field mission to Moldova, payable in the following tranches:

- First installment in the amount of **10 per cent payable upon submission, jointly by the evaluation team, of a detailed work plan** of the evaluation (following the conclusion of a contract);
- Second installment in the amount of **30 per cent payable upon submission, jointly by the evaluation team, of an Inception Report** (respective reports are defined below);
- Final installment in the amount of **60 per cent payable upon satisfactory completion and approval by UNDP of all deliverables of the evaluation team**, including the final version of an Evaluation Report.

⁶ For information on the Technical Consultants’ role envisaged for this evaluation, please see separate Terms of Reference issued for vacancies titled “Technical Consultant A” and “Technical Consultant B”.

I BACKGROUND INFORMATION

Two projects of International Development Cooperation of the Czech Republic, i.e. the national ODA programme (“IDC CZ”), are to be assessed within this evaluation. Both projects were implemented **in Moldova in the environmental sector**. Environmental protection was selected among areas of IDC CZ in Moldova in the so-called *Programme of Development Cooperation of the Czech Republic with Moldova* for the 2006-10 period (see attached in Annexes – in Czech language). Project themes with funding commitments were decided upon by the Government of the Czech Republic (i.e. cabinet of ministers) in an annual Plan of IDC CZ, always approved in the year preceding the year of implementation. For the years in question, this Plan was prepared and presented to the Government by the Ministry of Foreign Affairs in consultations with line ministries (roles of these and other stakeholders are described below).

Both interventions in question were **managed by the Ministry of the Environment in cooperation with a contracted implementing organization** - on the basis of tenders.

Project No. RP/2/2007 Realization of Waste Management Concept with the Objective of Reducing Negative Impacts on Water Quality in the Leova Region (“Project A”)

This project was designed for 3 years, namely for the period of 2007-2009. Consortium Leova Waste Management performed the role of the implementing organization. Project activities were launched in August 2007 and concluded in November 2009.

Funding from the budget of International Development Cooperation of the Czech Republic: CZK 11 980 000

Funding including co-financing obtained by the implementing organization: CZK 12 430 000

Project No. RP/14/2006 Old Environmental Burden Iargara – Remediation of Oil Contamination (“Project B”)

This project was originally designed for 3 years, namely for the period of 2006-2008, later extended until 2009. Consortium Iargara performed the role of the implementing organization. Project activities were launched in July 2006 and concluded in September 2009.

Funding from the budget of International Development Cooperation of the Czech Republic: CZK 13 042 912

Funding including co-financing obtained by the implementing organization: CZK 13 642 912

The intervention logic of both projects, i.e. their outputs, outcomes, indicators, etc., is outlined in the logical framework matrices in the Annexes.

Key stakeholders

Ministry of the Environment of the Czech Republic is the institution with overall responsibility for the projects in question. At the time of their launch, it formulated, awarded contracts to implementing organizations, monitored and oversaw proper use of funding with respect to environmental projects of IDC CZ (tasks performed today by the Czech Development Agency).

Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic is the coordinator of IDC CZ. As such, it is responsible for conceptual management of IDC CZ, including programming of assistance in Moldova as one of priority countries of IDC CZ.

Embassy of the Czech Republic in Chişinău represents the Czech government in Moldova. As regards IDC CZ, the Counselor performs, alongside his/her other duties, the role of an IDC

coordinator in the partner country, complementing tasks performed in Moldova by project-implementing organizations.

Czech Development Agency, established as of 1st January 2008, operates as the implementation arm of IDC CZ in close cooperation with the Ministry of Foreign Affairs. In terms of Project Cycle Management since 2008, the Czech Development Agency has been the institution responsible for identification, formulation, and monitoring of projects, while the Foreign Ministry for programming and evaluation.

Council for International Development Cooperation (in Czech known as “Rada pro ZRS”) is a coordinating forum for strategic guidance of IDC CZ. It is chaired by the Deputy Minister of Foreign Affairs and includes sectoral (line) ministries, other relevant state institutions, the Czech Development Agency, a platform of non-governmental development organizations, a platform of private sector companies involved in developing countries, and confederations of Czech regional government and local government. Results of this evaluation will be presented by the Ministry of Foreign Affairs to this council.

Implementing organization of project A:

Consortium Leova Waste Management, composed of companies **ETC Consulting Group; Ircon;** and **VHS Brno**, implemented the project “Realization of Waste Management Concept with the Objective of Reducing Negative Impacts on Water Quality in the Leova Region”, together with its partner institution in Moldova, on the basis of a contract with the Ministry of the Environment.

Implementing organization of project B:

Consortium Iargara, composed of companies **Merced** and **Dekonta**, implemented the project “Old Environmental Burden Iargara – Remediation of Oil Contamination”, in cooperation with its partner institutions in Moldova, on the basis of a contract with the Ministry of the Environment.

Project partners

Project A: Ministry of the Environment and Natural Resources of Moldova, municipality of Leova

Project B: Ministry of the Environment and Natural Resources of Moldova, municipality of Iargara

II PURPOSE OF THE EVALUATION AND EVALUATION QUESTIONS

This evaluation is to be undertaken taking into consideration the **OECD-DAC Criteria for Evaluating Development Assistance**⁷, the **UNDP Evaluation Policy**⁸ and the **Ethical Code of Conduct for UNDP Evaluations** (see the Annexes).

This evaluation is initiated by the **UNDP Regional Centre for Europe and CIS in Bratislava** (hereinafter “UNDP BRC”) on behalf of the **Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic** (hereinafter “MFA CZ”).

This evaluation will be overseen by a **Reference Group** consisting of representatives of UNDP BRC, MFA CZ, Ministry of the Environment of the Czech Republic, as well as the Czech Development Agency. Communication between the evaluators and the Reference Group will be facilitated by UNDP BRC, which will serve as a focal point during the evaluation.

The principal **purpose** of this evaluation is to obtain information that will **guide decision-making on upcoming interventions of IDC CZ in the country and sector concerned**, i.e. Moldova and environmental protection.

⁷ See http://www.oecd.org/document/22/0,2340,en_2649_34435_2086550_1_1_1_1,00.html

⁸ See <http://www.undp.org/evaluation/methodologies.htm>

Findings of this evaluation will be **used by the MFA CZ**, working together with the Ministry of the Environment, Czech Development Agency, as well as other members in the Council on International Development Cooperation (the so-called “Rada pro ZRS”).

As regards the **scope** of this evaluation, evaluators are to address the two abovementioned projects of IDC CZ in Moldova in the timeframe of 2006-2009 and their implications for the sector of environmental protection in Moldova in the next a few years.

EVALUATION QUESTIONS (to be answered by the evaluation team for each project separately):

- To what extent has the project theme, including the selected objectives, proved **relevant to Moldova’s development, namely to its environmental dimension?**
- Were **outputs implemented** in accordance with the project document and its amendments **in a satisfactory way?**
- To what extent have these **outputs produced, or contributed to, the desired outcomes?**⁹
- How **cost-efficient** was the project implementation, including the choice of approaches where alternative options exist?
- **How sustainable have results** of the project proved, or are likely **to remain sustained, after the project’s conclusion?** What is the probability that **other beneficiaries** than those directly involved in the project will benefit **indirectly?**
- What elements of the approach taken can be **recommended for replication in upcoming interventions** of Czech development cooperation in Moldova; and what elements should be **avoided?**
- Has the project had **any distinct impact**, positive or negative, on **equal opportunities of women and men** in the area of implementation?
- Has the project contributed to, or otherwise affected, **any elements of democratic governance** (herein understood as synonymous with “good governance”) in Moldova?

Conclusions of this evaluation are to answer the above-defined questions for each project. However, **recommendations and lessons learned** are to be formulated at a **more global level of planning future development interventions by the Czech Republic in the environmental sector** in Moldova or elsewhere, provided that such recommendations or lessons can realistically be drawn from this evaluation.

III DELIVERABLES EXPECTED FROM THE EVALUATION

INCEPTION REPORT

When the evaluation team has processed documents available from UNDP BRC and Czech governmental institutions - and before it leaves for the field mission to the partner country - it is expected to produce an Inception Report detailing, among other elements:

- Detailed elaboration of methodology to be used, including its application to the respective Evaluation Questions;
- Summary of preliminary findings made on the basis of documentation;
- Issues to be examined/ hypotheses to be verified at the field mission to the partner country;
- Planned schedule of the field mission.

⁹ If the evaluator concludes that a project’s intervention logic has to be “reconstructed” (i.e. if the Project Document does not define the logic in a sufficiently clear, uniform way, coherent with generally agreed development goals), it will be the responsibility of the evaluator to do so prior to answering the Evaluation Questions.

The Inception Report should be written in **both Czech and English languages**. The length of the Inception Report shall be approximately 5-10 pages in total.

The evaluation team is to **submit the Inception Report** to UNDP BRC **at least 5 working days in advance of the planned departure** to the field mission. The evaluation team is expected to start the field mission only after UNDP BRC has endorsed this report on behalf of the Reference Group.

EVALUATION REPORT

The key product expected at the close of this evaluation is an Evaluation Report, a comprehensive analytical report **in Czech language, including an executive summary in both Czech and English languages**, which should, at least, include the following contents:

- Executive summary – of not more than 4 pages in length
 - Brief summary of the projects
 - Context and purpose of the evaluation
 - Main conclusions, recommendations and lessons learned
- Introduction
 - Purpose of the evaluation
 - Key issues addressed
 - Methodology of the evaluation
- Description of the projects and their development context
- Conclusions (focused on answering the Evaluation Questions defined in this Terms of Reference as well as the DAC evaluation criteria)
- Recommendations for upcoming interventions of IDC CZ; Lessons learned for future evaluations (if any)
 - Actions to reinforce benefits from the project
 - Proposals for future project design, implementation, monitoring and evaluation
 - Suggestions for strengthening ownership, management of potential risks, increasing sustainability
- Annexes: Terms of Reference, itinerary, overview of field visit(s), list of persons interviewed, documents reviewed (as needed and useful according to the Lead Evaluator)

The length of the Evaluation Report (covering both examined projects) shall not exceed 30 pages in total (excluding annexes).

IV EVALUATION TEAM – QUALITIES AND REQUIREMENTS

A team of independent experts will conduct the evaluation. **The evaluation team will be composed of one Lead Evaluator and two Technical Consultants.** The Lead Evaluator shall have prior experience in the evaluation of comparable projects or programmes.

The evaluators **must be independent** from both the policy-making process and the delivery and management of development assistance in question, i.e. they must not have participated in the preparation and/or implementation of the assessed projects and must not be in a conflict of interest with project-related activities. This applies equally to employers whose employees submit applications, as it does to individual evaluators.

Specifically, **the Lead Evaluator cannot have been involved in the implementation of any project of Czech bilateral development cooperation undertaken in developing countries.**

(Note: the Technical Consultants cannot have been involved in the planning or implementation of Czech bilateral development cooperation in Moldova in the last 5 years.)

The **Lead Evaluator** will perform the following tasks:

- Lead and manage the evaluation mission;
- Design the detailed evaluation methodology (i.e. methods to be applied for data collection and analysis) and work plan;
- Decide on the division of labour within the evaluation team;
- Communicate with the evaluation focal point on the part of UNDP BRC and incorporate/react to comments by the Reference Group, channeled via UNDP BRC;
- Review available documents, conduct interviews with stakeholders in the Czech Republic;
- Draft related parts of the Inception Report;
- Finalize the Inception Report for submission;
- Draft related parts of the Evaluation Report;
- Finalize the Evaluation Report for submission; and
- Present key findings at an oral presentation at the MFA CZ or UNDP BRC.

Required qualification for the **Lead Evaluator**:

- University degree;
- Documented expertise in evaluation, experience with result-based management evaluation methodologies;
- Work experience in relevant areas for at least 3 years;
- Recent work experience with assistance to developing countries (i.e. in any phase of the project cycle) will be an asset;
- Familiarity with the system of IDC CZ will be an asset;
- Experience from developing/transition countries in general, from Moldova/ other countries of the Commonwealth of Independent States in particular, will be an asset;
- Demonstrable analytical skills;
- Excellent English communication skills;
- Reliable working knowledge of the Czech language;
- Working knowledge of the Russian or Romanian language will be an asset.

Individual consultants are invited to submit applications together with their CV specifying the selected position. Employees can submit applications as individuals provided that their employer is ready to sign a contract with UNDP BRC; and/or to grant them a leave needed for completing the evaluation.

The Lead Evaluator will have overall responsibility for the submission and quality of the evaluation deliverables. Team roles and responsibilities will be reflected in the individual contracts.

The evaluation will be undertaken in line with Standards for Evaluation in the UN System and Norms for Evaluation in the UN System¹⁰.

V EVALUATION METHODOLOGY

The Lead Evaluator is **responsible for designing the evaluation methodology**. Selected approaches should be in accordance with international criteria and professional norms and standards (as adopted by the UN Evaluation Group¹¹). Significant changes to agreed methodology must be cleared by UNDP BRC before being applied by the evaluation team.

¹⁰ See http://www.unevaluation.org/papersandpubs/documentdetail.jsp?doc_id=22 and http://www.unevaluation.org/papersandpubs/documentdetail.jsp?doc_id=21

¹¹ See <http://www.unevaluation.org/index.jsp>

The evaluation must provide **evidence-based information that is credible, reliable and useful**. Messages conveyed in the reports must be **sufficiently brief, clearly explained, intelligible to the Reference Group and subsequent users of the Evaluation Report**.

The evaluation should provide **gender-disaggregated data** in cases where it will appear useful for users of the Evaluation Report and, at the same time, where it is realistically possible to obtain such data.

The evaluation will take place both at the evaluator's headquarters (desk phase) and, crucially, in the field (evaluation mission). The evaluator is expected to follow a participatory and consultative approach ensuring close engagement with key stakeholders as well as relevant institutions, both of the public sector and non-governmental, in Moldova.

The evaluator is expected to consult all relevant sources of information, such as the project document, project reports (annual reports, final report), project budget revision, strategic and legal documents, and any other material that s/he may consider useful for evidence-based assessment. The **list of documentation to be reviewed** is included in the Annexes.

Evaluators are expected to visit the project sites and hold interviews with representatives of Moldova's national, regional or local authorities as needed for the evaluation. The **methodology used** by the evaluation team must **be explained in the report in detail**.

The evaluators are advised to use, among other methods, interviews as a means of collecting data. Interviews are suggested to be held with the following organizations (not necessarily an exhaustive list):

- UNDP BRC, UNDP Moldova;
- MFA CZ, Department of Development Cooperation and Humanitarian Aid;
- Ministry of the Environment of the Czech Republic (multiple departments might be required);
- Embassy of the Czech Republic in Chişinău;
- Czech Development Agency;
- Consortium Leova Waste Management/ ETC company – project implementing team; project partners in Moldova;
- Consortium Iargara/ Merced company – project implementing team; project partners in Moldova;
- relevant Moldovan authorities;
- beneficiaries' representatives in Moldova.

Although the evaluation team should feel free to discuss with the authorities concerned all matters relevant to its assignment, it is not authorized to make any commitment or statement on behalf of UNDP or Czech governmental institutions or the project management.

VI IMPLEMENTATION ARRANGEMENTS

The principal responsibility for managing this evaluation lies with UNDP BRC. Among other duties, UNDP BRC will contract the evaluators and ensure the timely provision of fees to the evaluators. The evaluation team is expected to set up stakeholder interviews, arrange the field mission, etc. However, it may request assistance of the Embassy of the Czech Republic in Chişinău, especially regarding consultations with Moldova's governmental institutions. Evaluators should rely on the Embassy's staff only to a justified extent.

During the field mission, the evaluation team may be accompanied by a representative of UNDP BRC. However, any accompanying person shall refrain from interfering with the evaluators' data collection and analysis, in order not to compromise the independence of the evaluation in any way.

At the beginning and again towards the close of the field mission, the evaluation team is expected to visit the **Embassy of the Czech Republic in Chişinău** for a short **(de-)briefing** to share information on both logistical arrangements and (preliminary) substantive findings of the evaluation.

Timeframe for submission of the **Inception Report: at least 5 working days before departure to the evaluation mission.**

The Inception Report shall be submitted in one signed printed copy and by e-mail to UNDP BRC (Mr. Milan Konrad, address: Grosslingova 35, 811 09 Bratislava, Slovakia, tel.: +421-2-59337 310, e-mail: milan.konrad@undp.org).

Timeframe for submission of the **first draft** of the Evaluation Report: no later than **15 working days** after conducting the evaluation mission. The **final version** of the Evaluation Report is to be submitted **by 14 February 2011.**

The Evaluation Report shall be submitted in two signed printed copies and twice electronically on CDs to the UNDP BRC (Mr. Milan Konrad, address: Grosslingova 35, 811 09 Bratislava, Slovakia, tel.: +421-2-59337 310, e-mail: milan.konrad@undp.org).

Prior to approval of the final report, a draft version shall be submitted to UNDP BRC for comments made by the Reference Group. UNDP BRC will make sure to deliver those comments to the evaluators as soon as possible and no later than 10 working days after the draft report submission.

If any discrepancies have emerged between findings of the evaluation team and UNDP BRC on behalf of the Reference Group, these should be explained in an annex attached to the final report.

In the preparation of a timeframe and a price offer, candidates should also take into account activities below (not an exhaustive list); blank fields are at the evaluators' discretion, suggested length of mission is only indicative:

Activity	Team member, timeframe	
	Lead Evaluator (days)	Technical Consultants (days)
Desk review and completion of the inception report		
Meeting of the evaluators with UNDP BRC and the Reference Group (to take place in Prague)	approx. 1	<i>approx. 1</i>
Field mission (interviews, questionnaires, debriefings) – <i>excluding time for drafting below</i>	approx. 6	<i>approx. 6</i>
Drafting of the evaluation report – during field mission	approx. 2	<i>approx. 2</i>
Drafting of the evaluation report – in the office; validation of preliminary findings with stakeholders		
Finalization of the evaluation report (incorporating comments received on first draft)		
Oral presentation of key findings (to take place at MFA CZ, Prague)	approx. 1	<i>approx. 1</i>
TOTAL working days	approx. 20	<i>approx. 15</i>

The proposed **time frame** for the in-country **mission to Moldova is between late November 2010 and the first half of January 2011.** The assignment is **to end no later than 14 February 2011.**

VII APPLICATION PROCESS

Applicants are requested to apply online at http://jobs.undp.org/cj_view_job.cfm?job_id=19470 by **18 October 2010** (in English language).

The application should contain:

- brief cover letter in English stating interest in and qualifications for the assignment;
- current and complete C.V. in English with indication of e-mail and phone contact details.

Candidates found eligible will be requested to **submit a methodological proposal** for the evaluation. Shortlisted candidates will be requested to **submit a price offer** indicating the total cost of the assignment (lump sum including e.g. consulting fees, per diem, travel costs, etc.).

Applicants for the Lead Evaluator will be selected on the basis of these criteria:

Technical criteria (70% in total)

- education, relevant work experience, expertise in evaluation, experience in developing countries and/or with development assistance
- proposed evaluation methodology

Financial criteria (30% in total)

- price offer from the candidate (lump sum)

UNDP applies a fair and transparent selection process that would take into account the competencies/skills of the applicants as well as their financial proposals.

Qualified women and members of social minorities are encouraged to apply.

UNDP is a non-smoking work environment.

Due to large number of applicants, UNDP regrets that it is unable to inform the unsuccessful candidates about the outcome or status of the recruitment process.